

ตำนาน

พระวิกาษุณี

พระภิกษุณี

ในสมัยพระพุทธกาล

ภิกษุณี คือ

หญิงที่ได้อุปสมบทแล้ว, พระผู้หญิงในพระพุทธศาสนา

ความเป็นมา

ภิกษุณี เกิดขึ้นในพรรษาที่ ๕ แห่งการบำเพ็ญพุทธกิจ โดยมีพระมหาปชาบดีโคตรมี พระมาตุจฉา ซึ่งเป็นพระมารดาเลี้ยงของเจ้าชายสิทธัตถะ เป็นพระภิกษุณีรูปแรก

ตั้งเรื่องปรากฏ

ในภิกษุณีขันชกะและอรรถกถา สรุปได้ความว่า

หลังจากพระเจ้าสุทโธทนะ ปรีนิพพานแล้ว วันหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ นิโครธาราม ในเมืองกบิลพัสดุ์ พระนางมหาปชาบดีโคตรมี เสด็จเข้าไปเฝ้า และทูลขออนุญาตให้สตรีสละเรือนออกบวชในพระ

ธรรมวินัย แต่การณ์นั้นมิใช่ง่าย พระพุทธเจ้าตรัสห้ามเสียถึง ๓ ครั้ง

ต่อมาพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังเมืองเวสาลี ประทับที่กุฎาคารศาลาในป่า
มหาวัน พระนางมหาปชาบดีโคตรมี ไม่ละความพยายาม ถึงกับปลงผม
นุ่งห่มผ้ากาสาของตัวเอง ออกเดินทางพร้อมด้วยเจ้าหญิงศากยะจำนวนมาก
(อรรถกถาว่า ๕๐๐ นาง) ไปยังเมืองเวสาลีและได้มายืน

กันแสงอยู่ที่ซุ้มประตูนอกกุฎาคารศาลาพระบาทบวม พระวรกาย
เปราะเปื้อนธุลี

พระอานนท์มาพบเข้า สอบถามทราบความแล้ว รับช่วยไปกราบทูลขอ
อนุญาตให้ แต่เมื่อพระอานนท์กราบทูลต่อพระพุทธเจ้าก็ถูกพระองค์
ตรัสห้ามเสียถึง ๓ ครั้ง

ในที่สุด พระอานนท์เปลี่ยนวิธีใหม่ โดยกราบทูลถามว่า

“สตรีออกบวชในพระธรรมวินัยแล้วจะสามารถบรรลุโสดาปัตติผล
จนถึงอรหัตผลได้หรือไม่”

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า... ได้

พระอานนท์จึงอ้างเหตุผลนั้น พร้อมทั้งการที่พระนางมหาปชาบดีโคตร
มีเป็นมาตุจฉาและเป็นพระมารดาเลี้ยง มีอุปการะมากต่อพระองค์ แล้ว

ขอให้ทรงอนุญาตให้สตรีออกบวช

พระพุทธเจ้า ทรงอนุญาตโดยมีเงื่อนไขว่า พระนางจะต้องรับปฏิบัติ
ตาม “ครุธรรม ๘ ประการ”

พระนางยอมรับตามพุทธานุญาตที่ให้ถือว่าการรับคุณธรรมนั้นเป็นการ
อุปสมบทของพระนาง ส่วนเจ้าหญิงศากยะ ที่ตามมาทั้งหมด
พระพุทธเจ้าตรัสอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์อุปสมบทให้

ในคราวนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระอานนท์ว่า การให้สตรีบวชและ
เป็นเหตุให้พรหมจรรย์ คือ พระศาสนาหรือสังฆธรรมตั้งอยู่ไม่ได้ยั่งยืน
จะมีอายุสั้นเข้าเปรียบเหมือนตระกูลที่มีบุรุษน้อยมีสตรีมากถูกผู้ร้าย
ทำลายได้ง่าย หรือเหมือนนาข้าวที่มีหนอนขยอกลง หรือเหมือนไร่
อ้อยที่มีเพลี้ยลง ย่อมอยู่ได้ไม่ยืนานพระองค์ทรงบัญญัติครุธรรม ๘
ประการ กำกับไว้ก็เพื่อเป็นหลักค้ำกันพระศาสนาเหมือนสร้างคันกัน
สระใหญ่ไว้ก่อน เพื่อกันไม่ให้ น้ำไหลล้นออกไป

(พระศาสนาจักอยู่ได้ยั่งยืนเช่นเดิม) และได้ทรงแสดงเหตุผลที่ไม่ให้
ภิกษุให้วิภิกษุณี แต่ให้ภิกษุณีให้วิภิกษุได้ฝ่ายเดียว เพราะนักบวชใน
ลัทธิศาสนาอื่นทั้งหลาย ไม่มีใครให้สตรีกันเลย
กล่าวโดยสรุปว่า

หากถือเหตุผลทางด้านสภาพสังคมศาสนาแล้ว จะไม่ทรงอนุญาตให้สตรีบวชเลย แต่ด้วยเหตุผลในด้านความสามารถโดยธรรมชาติ จึงทรงอนุญาตให้สตรีบวชได้

เมื่อภิกษุณีสงฆ์ เกิดขึ้นแล้ว สตรีที่จะบวชต่อมามีต้องเป็น สิกขมานา รัทษาศีล ๖ (คือ ๖ ข้อแรกในศีล ๑๐) ไม่ให้ขาดเลยตลอด ๒ ปีก่อน จึงขออุปสมบทได้ และต้องรับการอุปสมบทโดยสงฆ์สองฝ่าย คือ บวชโดยภิกษุณีสงฆ์แล้ว ต้องบวชโดยภิกษุสงฆ์ เจริญแพร่หลายใน ชมพูทวีปอยู่ช้านาน เป็นแห่งให้การศึกษาแหล่งใหญ่แก่สตรีทั้งหลาย ภิกษุณีสงฆ์ประดิษฐานในลังกาทวีป ในรัชการของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ โดยพระสังฆมิตตาเถรี พระราชธิดาของพระเจ้าอโศกมหาราช เดินทางจากชมพูทวีปมาประกอบอุปสมบทกรรมแก่นางอนุพาเทวี ชายาของพระเจ้ามahanaka อนุชาของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ พร้อมด้วยสตรีอื่นอีก ๑,๐๐๐ คน

ภิกษุณีสงฆ์เจริญรุ่งเรืองในลังกาทวีปยาวนานไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ปี แต่ในที่สุดได้สูญสิ้นไปด้วยเหตุใด สากใดก็ไม่ปรากฏชัด ส่วนในประเทศไทยไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้เคยมีการประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์

แต่ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีพระภิกษุณีเกิดขึ้นแล้วเป็นพระภิกษุณีที่
เก่งด้านอักษรธรรม มีทั้งอุบาสก อุบาสิกาไปปฏิบัติธรรม บางครั้งมี
คณะครูอาจารย์นำพาลูกศิษย์ไปปฏิบัติธรรมที่นั่น

สำนักปฏิบัติธรรม นิโรธาราม 127 หมู่ 6 ต.ดอยแก้ว อ.จอมทอง จ.
เชียงใหม่ 50160 โทร 084-8042040

พระมหาปชาบดีโคตรมีเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้รัตัญญู

พระมหาปชาบดีเถรี เป็นราชธิดาของพระเจ้าสุทโธทนะ แห่งพระนคร
เทวทหะ เป็น พระกนิษฐภคินีของพระนางสิริมหามายา (พุทธมารดา)
พระประยูรญาติถวายพระนามว่า

“โคตมี”

เป็นทั้งพระน้านางและพระมารดาเลี้ยง

พระนางสิริมหามายาทรงอภิเษกเป็นพระมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ
ศากยราช แห่งพระนครกบิลพัสดุ์ ต่อมาพระบรมโพธิสัตว์จุติจาก
สวรรค์ชั้นดุสิต ทรงถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา
ราชเทวี พอประสูติพระราชโอรส คือเจ้าชายสิทธัตถะได้เพียง

๗ วัน พระนางสิริมหามายาราชเทวี ก็สวรรคตไปบังเกิดเป็นเทพบุตร
สวรรค์ชั้นดุสิต พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงมอบให้การเลี้ยงดูเจ้าชายสิทธัตถะ
แก่พระนางมหาปชาบดีโคตรมี ผู้มีศักดิ์เป็นพระมาตุจฉา (พระน้า
นาง) ซึ่งต่อมาได้สถาปนาพระนางไว้ในตำแหน่งพระอัครมเหสี และ
ได้ประสูติพระราชโอรสนามว่า “นันทกุมาร” และพระราชธิดานามว่า

“รูปนันทา”

ครั้งเมื่อพระบรมโพธิสัตว์เสด็จออกผนวชได้บรรลुพระสัพพัญญุตญาณแล้ว เสด็จไปโปรดพระประยูรญาติ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในพระนคร และทรงแสดงธรรมกถาโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา ในระหว่างถนน ให้คำร้องอยู่ในอริยมุขขึ้นพระโสดาบัน ครั้นวันที่ ๒ เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในถนน ให้คำร้องอยู่ในอริยมุขขึ้นพระโสดาบัน ครั้นวันที่ ๓ เสด็จเข้าไปรับอาหารบิณฑบาตในพระราชนิเวศน์ ทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดาและพระน้านางยังพระบิดา ให้คำร้องอยู่ในพระสกทาคามี ยังพระน้านางให้บรรลुพระโสดาปัตติผล และในวันรุ่งขึ้น ทรงแสดงมหาปาลชาดกโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพอบลลง พระพุทธบิดาทรงบรรลुเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระอนาคามี ขอบวชแต่ผิดหวัง

ในวันที่ ๔ แห่งการเสด็จโปรดพระประยูรญาติ พระพุทธองค์เสด็จไปในพิธีอวาหมงคลอภิเษกสมรส นันทกุมารพระอนุชาต่างพระมารดา กับพระนางชนบทกัลยาณี เมื่อเสร็จพิธีอวาหมงคล พระพุทธองค์ได้นำนันทกุมาร ไปบวชในวันนั้น ครั้นถึงวันที่ ๗ แห่งการเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ ได้ทรงพาราหุลกุมารออกบรรพชาเป็นสามเณรอีก จึงยัง

ความเศร้าโศกให้บังเกิดแก่พระเจ้าสุทโธทนะยิ่งนักเพราะเกรงว่าจะขาดรัชทายาทสืบสันตติวงศ์
 ครั้นกาลต่อมา พระเจ้าสุทโธทนะได้บรรลुพระอรหัตผลแล้วเข้าสู่
 ปรีณิพพาน เมื่อการถวายพระเพลิงพระบรมศพเสร็จสิ้นลงแล้ว พระ
 นางมหาปชาบดีโคตรมีรู้สึกว้าวุ่นพระทัย มีพระประสงค์จะทรงผนวช
 ในพระพุทธศาสนาจึงเสด็จไปเฝ้าพระบรมศาสดาที่นิโครธาราม กราบ
 ทูลขออุปสมบท แต่พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้สตรีบวชใน
 พระพุทธศาสนา พระนางกราบทูลอ้อนวอนถึง ๓ ครั้ง ก็ไม่เป็นผล
 รู้สึกผิดหวังเศร้าโศกโทมนัสเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบทูลลาเสด็จ
 กลับพระราชนิเวศน์

พระบรมศาสดาประทับ ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ โดยสมควรแก่
 พระอริยาศัยแล้ว พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์บริวาร เสด็จไปยังพระนครเวสาลี
 ประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวันพระอรหันต์ช่วยกราบทูลจึงได้
 บวช ขณะนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตรมี ผู้มีพระทัยเปี่ยมด้วยศรัทธา
 รับสั่งให้ช่างกลับมากำปลงกระเกศา แล้วครองผ้ากาสาหวัดรัด นำพาสา
 กิยานารีเป็นบริวารประมาณ ๕๐๐ พระองค์
 (นางกษัตริย์เหล่านี้สวามีออกบวชไปก่อนแล้ว) เสด็จมุ่งตรงไปยัง

เมื่อเวลาสี่แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลอ่อนวอนของ
อุปสมบท ถึงอย่างนั้น พระพุทธองค์ก็ยังไม่ทรงอนุญาต จึงเสด็จออกมา
ยืนร้องไห้อยู่ที่ซุ้มประตู ขณะนั้น พระอานนท์ผ่านมาพบจึงสอบถาม
ทราบความโดยตลอดแล้ว พระเถระรู้สึกลงสารทิจจะช่วยเหลือพระนาง จึง
เข้าเฝ้ากราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า:

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ถ้าสตรีบวชในพระศาสนาแล้ว อาจทำให้
แจ้งซึ่งพระโสดาปัตติผล ระสกทาคามิผล รอนาคามิผล และพระ
อรหัตผลได้หรือไม่ พระเจ้าข้า ?”

“ดูก่อนอานนท์ อาจทำให้แจ้งได้เหมือนบุรุษเพศทุกประการ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้นควรจะอนุญาตเพื่ออนุเคราะห์แก่พระ
นางมหาปชาบดีโคตมี ผู้มีคุณูปการบำรุงเลี้ยงดูพระองค์มาตั้งแต่ทรง
พระเยาว์ ให้สมปรารถนาด้วยเถิด พระเจ้าข้า”

“ดูก่อนอานนท์ ถ้าปชาบดีโคตมามีรับประพตติกรรม ๘ จากพระผู้มี
พระภาคโดยลำดับ คือ:

๑. ภิกษุณีแม้อุปสมบทแล้วได้ ๑๐๐ พรรษา ก็พึงเคารพกราบไว้

พระภิกษุ แม้อุปสมบทได้วันเดียว

๒. ภิกษุณี จะอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีพระภิกษุณีนั้นไม่ได้ ต้องอยู่

ในอวาสที่มีพระภิกษุ

๓. ภิกษุณี จะต้องทำอุโบสถกรรม และรับฟังโอวาทจากสำนักภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน

๔. ภิกษุณี อยู่จำพรรษาแล้ว วันออกพรรษาต้องทำปวารณาในสำนักสงฆ์ทั้งสองฝ่าย

(ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์)

๕. ภิกษุณี ถ้าต้องอาบัติสังฆาทิเสส อยู่ปริวาสกรรม ต้องประพฤติกุมนัดในสงฆ์สองฝ่าย

๖. ภิกษุณี ต้องอุปสมบทในสำนักสงฆ์สองฝ่าย หลังจากเป็นนางสิกขมานารักษาสิกขาบท ๖ ประการ

คือ ๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒. เว้นจากการลักขโมย ๓. เว้น

จากการประพฤติดุคคิณหจรย์ ๔. เว้นจากการพูดเท็จ ๕. เว้นจากการดื่ม

สุราเมรัยและของมีนเมา ๖. เว้นจากการรับประทานอาหารในเวลาวิกาล

ทั้ง ๖ ประการนี้มีให้ขาดตกบกพร่องเป็นเวลา ๒ ปี ถ้าบกพร่องในระหว่าง ๒ ปี ต้องเริ่มปฏิบัติใหม่

๗. ภิกษุณี จะกล่าวอักโกสกถาคือ คำบริพาษภิกษุ ด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้

๘. ภิกษุณี ตั้งแต่วันอุปสมบทเป็นต้นไป ฟังฟังโอวาทจากภิกษุเพียงฝ่ายเดียว จะให้โอวาทภิกษุณีได้

พระเถระจذจำนำเอาครุธรรมทั้ง ๘ ประการนี้มาแจ้งแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี พระน้านางได้สดับแล้วมีพระทัยผ่องใสโสมนัส ยอมรับปฏิบัติได้ทุกประการ พระพุทธองค์จึงประทานการอุปสมบทให้แก่พระน้านางสมเจตนาพร้อมสากยัคคตินารีที่ติดตามมาด้วยทั้งหมด

เมื่อพระนางมหาปชาบดีโคตมี ได้อุปสมบทสำเร็จเป็นนางภิกษุณีแล้ว เรียนพระกรรมฐานในสำนักพระบรมศาสดา อุตสาหะบำเพ็ญเพียรด้วยความไม่ประมาทไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตผล พร้อมด้วยภิกษุณีบริวารทั้ง ๕๐๐ รูป และได้บำเรทญกัจจพรศาสนาเต็มกำลังความสามารถ

ลำดับต่อมา เมื่อพระศาสดาประทับ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร ทรงสถาปนาภิกษุณีในตำแหน่งเอตทัคคะ หลายตำแหน่ง พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า พระนางมหาปชาบดีโคตมี เป็นผู้มียิววุฒิสูง คือรู้กาลนาน มีประสบการณ์มาก รู้เหตุการณ์ต่าง ๆ มาตั้งแต่ต้น จึงทรง

สถาปนาพระนางนำแห่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ใน
ฝ่าย ผู้รัตัญญ คือ ผู้รูราตรีนาน

พระเขมาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้มีปัญญา

พระเขมาเถรี เกิดในราชสกุล กรุงสาเกตุ แคว้นมัททะ พระประยูรญาติ ได้ให้พระนามว่า “เขมา” เพราะพระนางมีผิวพรรณเลื่อมเรื่อดังสีน้ำตาล เมื่อเจริญพระชันษาแล้วได้อภิเษกสมรสเป็นมเหสีของพระเจ้าพิมพิสารแห่งนครราชคฤห์ เมื่อพระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้กรุงราชคฤห์นั้นพระนางได้สดับข่าวว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษในรูปสมบัติและเพราะความที่พระนางเป็นผู้หลงมัวเมาในรูปโฉมของตนเอง จึงไม่กล้าไปเข้าเฝ้าพระทศพล ด้วยเกรงว่าพระพุทธองค์จะแสดงโทษในรูปโฉมของพระนางหลงอุบายถูกหลอกให้ไปวัดฝ่ายพระเจ้าพิมพิสาร ก็ทรงดำริว่า “เราเป็นอัครอุปัฏฐากของพระศาสดา แต่อัครมเหสี ของอริยสาวกเช่นเรานี้กลับไม่ไปเฝ้าพระทศพล ข้อนี้นเราไม่ชอบใจเลย” ดังนั้น พระองค์จึงคิดหาอุบายด้วยการให้นักวีผู้ฉลาด แต่บทกวีประพันธ์ถึงคุณสมบัติความงดงามของพระวิหารเวฬุวันราชอุทยานแล้ว รับสั่งให้นำไปขับร้องใกล้ ๆ ที่พระนาง

เขมาเทวีประทับ เพื่อให้ทราบสดับบทประพันธ์นั้น

พระนางได้สดับคำพรรณนาความงดงามของพระราชอุทยานแล้ว ก็มีพระประสงค์จะเสด็จไปชม จึงเข้าไปกราบทูลพระราชาสามี ซึ่งทำเธอก็ทรงยินดีให้เสด็จไปตามพระประสงค์ เมื่อพระนางได้เสด็จชมพระราชอุทยานจนสิ้นวันแล้วใครจะเสด็จกลับ พวกราชบุรุษทั้งหลายได้นำพระนางไปยังสำนักของพระบรมศาสดาทั้ง ๆ ที่พระนางไม่พอพระทัยเลยพระบรมศาสดาทอดพระเนตรเห็นพระนางกำลังเสด็จมา จึงทรงเนรมิตนางเทพอัปสรนางหนึ่ง ซึ่งกำลังถือพัดก้านใบตาลถวายงานพัดให้พระองค์อยู่เบื้องหลัง พระนางเขมาเทวี เห็นนางเทพอัปสรนั้นแล้วถึงกับตกพระทัยดำริว่า

“ແ່แล้วสิเรา สตรีที่งามปานเทพอัปสรเห็นปานนี้ยืนอยู่ใกล้ ๆ พระทศพล แม้เราจะเป็นปริจาริกา หญิงรับใช้ของนาง ก็ยังไม่คู่ควรเลย เพราะเหตุไร เราจึงเป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจจิตคิดชั่วหลงมัวเมาอยู่ในรูปเช่นนี้หนอ”

พระนางยื่นทอดพระเนตรเพ่งดูสตรีนั้นอยู่ในขณะนั้นเอง พระบรมศาสดา ได้ทรงอธิษฐานให้สตรีนั้นมีสรีระเปลี่ยนแปลงดวงเลขปฐมวัยแล้วอย่างเข้าสู่มัชฌิมวัย ถ่วงจากมัชฌิมวัยแล้วอย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัย เป็นผู้มี

หนังเหยว่ย่น หมหงอก ฟันหัก แก่หง่อม แล้วล้มลงกึ่งพร้อมกับ
 พัดใบตาลนั้น

พระนางเขมาเทวี ได้ทอดพระเนตรเห็นรูปสตรีนั้น โดยตลอดแล้ว จึง
 คำริว่า

“สตรีที่สวयงามเห็นปานนี้ยังถึงงามวิบัตินี้ใด แม้สตรีของเราที่
 จักมีคติเป็นไปอย่างนี้เหมือนกัน”

ขณะที่พระนางกำลังมีพระคำริอย่างนี้อยู่นั้น พระพุทธรองค์ได้ตรัสพระ
 คาถาภาษิตว่า:

“ชนเหล่าใดอุกราคะย่อมแล้ว ย่อมตกไปในกระแสนาคาเหมือนแมลง
 มุมตกไปในข่ายใยที่ตนทำเองเมื่อชนเหล่านั้นตัดกระแสนั้นได้ โดยไม่
 มีเชื้อใยแล้วละกามสุขเสียได้ ย่อมออกบวช”

เมื่อจบพระพุทธรคำรัสคาถาภาษิตแล้ว พระนางเขมาเทวี ได้บรรลुพระ
 อรหัตผลพร้อมด้วยปฎิสัมภิตาทั้งหลาย ในอริยาบถที่ประทับยืนอยู่
 นั้นเอง

พระอรหันต์ฌราวาสเป็นได้ไม่นานนทรรมดาผู้ยู่ครองเรือน เมื่อบรรลु
 พระอรหัตแล้วจำต้องปรินิพพานหรือไม่ก็บวชเสียในวันนั้น เพราะเพศ
 ฌราวาสไม่สามารถจะรองรับความเป็นพระอรหัตได้ แต่พระนางรู้ว่า

อายุสังขารของตนยังเป็นไปได้ จึงเสด็จกลับพระราชนิเวศน์ให้พระเจ้าพิมพิสารพระสวามีทรงอนุญาตการบวชก่อน แม้พระราชาก็ทรงทราบโดยสัญญาณคืออาการที่พระนางแสดงว่าบรรลุนิยธรรมแล้ว ทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ให้พระนางประทับบนวอทองแล้วนำไปอุปสมบทในสำนักของภิกษุณีสงฆ์

เมื่อพระนางบวชแล้วได้นามว่า “พระเขมาเถรี” เพราะอาศัยเหตุที่พระนางมีปัญญามาก บรรลุพระอรหัตผลทั้ง ๆ ที่อยู่ในเพศฆราวาส พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องเธอไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้มีปัญญา และทรงแต่งตั้งให้เป็น **อัครสาวิกาฝ่ายขวา**

วิชา ความรู้แจ้ง ความรู้วิเศษ มี ๘ คือ

๑. วิปีสสนาญาณ ญาณอันนับเข้าในวิปีสสนา
๒. มโนมยิทธิ ฤทธิ์ทางใจ
๓. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้
๔. ทิพพโสต หูทิพย์
๕. เจโตปริยญาณ รู้จักกำหนดใจผู้อื่นได้
๖. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้

๗. พิทพจักขุ ตาทิพย์ (จุตูปปาตญาณ)
๘. อาสวักขยญาณ รู้จักทำอัสวะให้สิ้น

พระอุบลวรรณาเถรี

เหตุทักคะในฝ่ายผู้มีฤทธิ์

พระอุบลวรรณาเถรี เกิดในตระกูลเศรษฐี ในกรุงสาวัตถี บิดามารดาได้ตั้งชื่อให้นางว่า “อุบลวรรณา” ตามนิมิตลักษณะที่นางมีผิวพรรณเหมือนกลีบดอกอุบลเขียวเพราะสวยบาดใจจึงต้องให้บวชเมื่อนางเจริญวัยเข้าสู่วัยสาว นอกจากจะมีผิวงามแล้วรูปร่างลักษณะยังงดงามสุดเท่าที่จะหาหญิงอื่นทัดเทียมได้ จึงเป็นที่หมายปองต้องการของพระราชาและมหาเศรษฐีทั่วทั้งชมพูทวีป ซึ่งต่างก็ส่งเครื่องบรรณาการอันมีค่าไปมอบให้พร้อมกับผู้ขอเพื่ออภิเษกสมรสด้วย

ฝ่ายเศรษฐีผู้บิดาของนางรู้สึกลำบากใจด้วยคิดว่า

“เราไม่สามารถที่จะรักษาน้ำใจของคนทั้งหมดเหล่านี้ได้ เราควรจะหาอุบายทางออกสักอย่างหนึ่ง”

แล้วจึงเรียกลูกสาวมาถามว่า:

“แม่อุบลวรรณา เจ้าจะสามารถบวชได้ไหม?”

นางได้ฟังคำของบิดาแล้วรู้สึกร้อนหัวสรรพางค์กายเหมือนกับมีคน

นำเอาน้ำมันที่เกี่ยวให้เดือด ๑๐๐ ครั้ง ราคลงบนศีรษะของนาง ด้วยว่านางได้สั่งสมบุญมาแต่อดีตชาติ และการเกิดในชาตินี้ก็เป็นชาติสุดท้ายของนาง ดังนั้น นางจึงรับคำของบิดาด้วยความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง เศรษฐีผู้บิดาจึงพานาง ไปยังสำนักของภิกษุสงฆ์แล้วให้บวชเป็นที่เรียบร้อย

เมื่อนางอุบลวรรณาบวชได้ไม่นาน ก็ถึงสาระที่จะต้องไปทำความสะอาดโรงอุโบสถ เธอได้จุดประทีปเพื่อขจัดความมืดแล้วกวาดโรงอุโบสถ เห็นเปลวไฟที่ดวงประทีปแล้วยึดถือเอาเป็นนิมิตร ขณะที่กำลังยืนอยู่ นั้น ได้เข้ามาดมมิเตโช กลิ่นเป็นอารมณ์ แล้วกระทำมานั้น ให้เป็นฐานเจริญวิปัสสนา ก็ได้บรรลुพระอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิตา และอภิญญาทั้งหลาย ณ ที่นั้นนั่นเอง

เมื่อพระเถรีสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้เที่ยวจาริกไปยังชนบทต่าง ๆ แล้วกลับมาพักที่ป่าอันธวัน สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคยังมีได้ทรงบัญญัติห้ามภิกษุณีอยู่ในป่าเพียงลำพัง ประชาชนได้ช่วยกันปลูกกระท่อมไว้ในป่าพร้อมทั้งเตียงตั้งกันม่านแล้วถวายเป็นที่พักแก่พระเถรีนั้น

ฝ่ายนันทมาณพ ผู้เป็นลูกชายของลุงของพระเถรีนั้น มีจิตหลงรักนาง ตั้งแต่นั้นยังไม่บวชเมื่อทราบข่าวว่าพระเถรีมาพักที่ป่าอันธวันใกล้เมืองสาวัตถี จึงได้ถือโอกาสขณะที่พระเถรีเข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถีนั้น ได้เข้าไปในกระท่อมหลบซ่อนตัวอยู่ใต้เตียง เมื่อพระเถรีกลับมาแล้ว เข้าไปในกระท่อมปิดประตูแล้วนั่งลงบนเตียง ขณะที่สายตายังไม่ปรับเข้ากับควมมืดในกระท่อม นันทมาณพก็ออกมาจากใต้เตียงตรงเข้าไปลুকปล้ำข่มขืนพระเถรี ถึงแม้พระเถรีจะร้องห้ามว่า:

“เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศดิบหายเลย เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศดิบหายเลย”

นันทมาณพ ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ได้ทำการข่มขืนพระเถรีสมปรารถนาแล้วก็หลีกหนีไป พอเขาหลบหนีไปได้ไม่ไกล แผ่นดินใหญ่ก็มีอาการประหนึ่งว่าไม่สามารถจะรองรับน้ำหนักของเขาเอาไว้ได้ จึงอ่อนตัวยุบลงแล้วนันทมาณพก็จมดิ่งลงในแผ่นดิน ไปเกิดในอเวจีมหานรก ฝ่ายพระอุบลวรรณาเถรี ก็มีได้ปิดบังเรื่องราวที่เกิดขึ้น ได้บอกแจ้งเหตุที่เกิดขึ้นกับตนนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ต่อจากนั้นเรื่องราวของพระเถรีก็

ทราบถึงพระบรมศาสดา พระพุทธองค์ได้ตรัสพระคาถาภาษิตว่า:

“คนพาล ย่อมร่ำเรียงยินดีในบาปกรรมลามกที่ตนกระทำ
 ประคองว่าค้ำน้ำผึ้งที่มีรสหวานจนกว่าบาปกรรมนั้นจะให้ผล
 จึงจะได้ประสบกับความทุกข์ เพราะกรรมนั้น”

พระชีณาสพเหมือนไม้แห้ง ไม้ผุเมื่อกาลเวลาล่วงไปภิกษุทั้งหลาย
 สนทนากันในโรงธรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ของพระอุบลวรรณาเถรี นั้น
 ว่า:

“ท่านทั้งหลาย เห็นทีพระชีณาสพทั้งหลาย คงจะยังมีความยินดีในกาม
 สุข คงจะยังจะพอใจในการเสพกาม ก็ทำไมจะไม่เสพเล่า เพราะท่าน
 เหล่านั้นมิใช่ไม้ผุ มิใช่จอมปลวก อีกทั้งเนื้อหนังร่างกายทั่วทั้งสรีระก็
 ยังสดอยู่ คัจฉนั้น แม้จะเป็นพระชีณาสพก็เชื่อว่ายังยินดีในการเสพ
 กาม”

พระบรมศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามทรงทราบเนื้อความที่พวกภิกษุ
 เหล่านั้นสนทนากันแล้วจึงตรัสว่า:

“ภิกษุทั้งหลาย พระชีณาสพทั้งหลายนั้นไม่ยินดีในกามสุข ไม่เสพกาม
 เปรียบเสมือนหยาดน้ำตกลงในใบบัวแล้วไม่ติดอยู่ ย่อมกลิ้งตกลงไป

และเหมือนกับเมล็ดพันธุ์ผักกาด ข่อมไม่ติดตั้งอยู่บนปลายเหล็กแหลม
 ฉนั้นใด ขึ้นชื่อว่ากามก็ข่อมไม่ซึมซาบ ไม่ติดอยู่ในจิตของพระ
 จีณาสพ ฉนั้นนั่น”

ต่อมาพระบรมศาสดา ทรงพิจารณาเห็นภัยอันจะเกิดแก่กุลธิดาผู้เข้ามา
 บวชแล้วพักอาศัยอยู่ในป่า อาจจะถูกคนพาลลามกเบียดเบียน
 ประทุษร้าย ทำอันตรายต่อพรหมจรรย์ได้ จึงรับสั่งให้เชิญพระเจ้าป
 เสนทิโกศลมาเฝ้า ตรัสให้ทราบพระดำริแล้ว ขอให้สร้างที่อยู่อาศัยเพื่อ
 นางภิกษุณีสงฆ์ในบริเวณใกล้ ๆ พระนคร และตั้งแต่นั้นมา ภิกษุณีก็มี
 อาวาสอยู่ในบ้านในเมืองเท่านั้น

พระอุบลวรรณาเถรี ปรากฏว่าเป็นผู้ชำนาญในการแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ดัง
 จะเห็นได้ในวันที่ พระบรมศาสดาทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์นั้น พระ
 เถรียกกราบทูลอาสาขอแสดงฤทธิ์เพื่อต่อสู้กับพวกเดียรถีย์แทนพระ
 พุทธรองค์ด้วย และทรงอาศัยเหตุนี้จึงได้ทรงสถาปนาพระอุบลวรรณา
 เถรี นี้ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ในฝ่าย ผู้มี
 ฤทธิ์ และเป็น **อัครสาวิกฝ่ายซ้าย**

พระปฎาจารย์เถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้ทรงพระวินัย

พระปฎาจารย์เถรี เป็นธิดาของมหาเศรษฐีในเมืองสัจฉิ เมื่ออายุย่างได้ ๑๖ ปี เป็นหญิงมีความงดงามมาก บิดามารดาทะนุถนอมห่วงใยให้อยู่บนปราสาท ชั้น ๗ เพื่อป้องกันการคบหากับชายหนุ่ม

แม้กระนั้น เพราะนางเป็นหญิงโลเลในบุรุษ จึงได้คบหาเป็นภรรยาคนรับใช้ในบ้านของตน ต่อมาบิดามารดาของนางได้ตกลงยกนางให้แก่ชายคนหนึ่ง ที่มีชาติสกุลและทรัพย์เสมอกัน เมื่อใกล้กำหนดวันวิวาห์ นางได้พูดคุยกับคนรับใช้ผู้เป็นสามีว่า:

“ได้ทราบว่า บิดามารดาได้ยกฉันให้กับลูกชายสกุลโน้น ต่อไปท่านก็จะไม่ได้พบกับฉันอีก ถ้าท่านรักฉันจริง ท่านก็จงพาฉันหนีไปจากที่นี่ แล้วไปอยู่ร่วมกันที่อื่นเถิด”

เมื่อตกลงนัดหมายกันเป็นที่เรียบร้อยแล้วชายคนรับใช้ผู้เปลี่ยนฐานะมาเป็นสามีนั้น ได้ไปรออยู่ข้างนอกแล้วนางก็หนีบิดามารดาออกจากบ้านไปร่วมครองรักครองเรือนกันในบ้านตำบลหนึ่งซึ่งไม่มีคนรู้จัก ช่วยกัน

ทำไร่ ไถนา เข้าป่าเก็บผักหักฟันหาเลี้ยงกันไปตามอัธยาศัย
นางต้องตักน้ำดำข้าวหุงต้มด้วยมือของตนเอง ได้รับความทุกข์ยากแสน
สาหัส เพราะตนไม่เคยทำมาก่อน

กาลเวลาผ่านไป นางได้ตั้งครรภ์บุตรคนแรก เมื่อครรภ์แก่ขึ้นนางจึง
อ่อนวอนสามีให้พานางกลับไปยังบ้านของบิดามารดาเพื่อคลอดบุตร
เพราะการคลอดบุตรในที่ไกลจากบิดามารดาและญาตินั้นเป็นอันตราย
แต่สามีของนางก็ไม่กล้าพากลับไปเพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง
จึงพยายามพุดจาหน่วงเหนี่ยวเธอไว้ จนนางเห็นว่าสามีไม่พาไป
แน่ วันหนึ่ง เมื่อสามีออกไปทำงานนอกบ้าน นางจึงสั่งเพื่อนบ้าน
ใกล้เคียงกันให้บอกกับสามีด้วยว่านางไปบ้านของบิดามารดาแล้วนางก็
ออกเดินทางไปตามลำพัง เมื่อสามีกลับมาทราบความจากเพื่อนบ้าน
แล้ว ด้วยความหวังใยภรรยาจึงรีบออกติดตามไปทันพบนางในระหว่าง
ทาง แม้จะอ่อนวอนอย่างไรนางก็ไม่ยอมกลับ ทันใดนั้น ลมกัมมฆวาท
คือ อากาศปวดท้องใกล้คลอด ก็เกิดขึ้นแก่นาง จึงพากันเข้าไปใต้ร่มริม
ทาง นางนอนกลิ้งเกลือกทูลนทูลรายเจ็บปวดทุกข์ทรมานอย่างหนัก ใน
ที่สุดก็คลอดบุตรออกมาด้วยความยากลำบาก

เมื่อคลอดบุตร โดยปลอดภัยแล้ว ก็ปรึกษากันว่า
“กิจที่ต้องการไปคลอดที่เรือนของบิดามารดานั้นก็สำเร็จแล้ว จะ
เดินทางต่อไปก็ไม่มีประโยชน์”
จึงพากันกลับบ้านเรือนของตน อยู่ร่วมกันต่อไป

ต่อมาไม่นานนักนางก็ตั้งครรภ์อีก เมื่อครรภ์แก่ขึ้นตามลำดับนางจึง
อ่อนวอนสามีเหมือนครั้งก่อน แต่สามีก็ยังคงไม่ยินยอมเช่นเดิม นางจึง
อุ้มลูกคนแรกหนีออกจากบ้านไป แม้สามีจะตามมาพันชักชวนให้กลับ
ก็ไม่ยอมกลับ จึงเดินทางร่วมกันไป เมื่อเดินทางมาได้ก็ไม่ไกลนัก
เกิดลมพายุพัดอย่างแรงและฝนก็ตกลงมาอย่างหนัก พร้อมกันนั้นนางก็
ปวดท้องใกล้จะคลอดขึ้นมาอีก จึงพากันแหวะลงข้างทาง ฝ่ายสามีได้ไป
หาตัดกิ่งไม้เพื่อมาทำเป็นที่กำบังลมและฝน แต่เคราะห์ร้ายถูกงูพิษกัด
ตายในป่านั้น นางทั้งปวดท้องทั้งหนาวเย็น ลมฝนก็ยังคงตกลงมาอย่าง
หนัก สามีก็หายไปไม่กลับมา ในที่สุดนางก็คลอดบุตรคนที่สองอย่าง
น่าสังเวช ลูกของนางทั้งสองคนทนกำลังลมและฝนไม่ไหว ต่างก็
ร้องให้กันเสียงดังลั่นแข่งกับลมฝน นางต้องเอาลูกทั้งสองมาอยู่ใต้ท้อง
โดยนางใช้มือและเข่ายื่นบนพื้นดินในท่าคลาน ได้รับ ทูษเวทนาอย่าง
มหันต์สุดจะรำพันได้ เมื่อรุ่งอรุณแล้วสามีก็ยังไม่กลับมาจึงอุ้มลูกคน

เล็กซึ่งเนื้อ หนึ่งยังแดง ๆ อยู่จูงลูกคนโตออกตามหาสามี เห็นสามีนอนตายอยู่ข้างจอมปลวกจึงร้องไห้รำพันว่าสามีตายก็เพราะนางเป็นเหตุ เมื่อสามีตายแล้ว ครั้นจะกลับไปที่บ้านทุ่งนาก็ไม่มีประโยชน์ จึงตัดสินใจไปหาบิดามารดาของตนที่เมืองสาวัตถี โดยอุ้มลูกคนเล็ก และจูงลูกคนโตเดินไปด้วย ความทุกข์ทรมานเพราะความเหนื่อยอ่อนอย่างหนักคือน่าสังเวชยิ่งนัก

นางเดินทางมาถึงริมฝั่งแม่น้ำจิรวดี มีน้ำเกือบเต็มฝั่งเนื่องจากฝนตกหนักเมื่อคืนที่ผ่านมา นางไม่สามารถจะนำลูกน้อยทั้งสองข้ามแม่น้ำไปพร้อมกันได้เพราะนางเองก็ว่ายน้ำไม่เป็น แต่อาศัยที่น้ำไม่ลึกนักพอที่เดินลุยข้ามไปได้ จึงสั่งให้ลูกคนโตรออยู่ก่อนแล้ว อุ้มลูกคนเล็กข้ามแม่น้ำไปยังอีกฝั่งหนึ่ง เมื่อถึงฝั่งแล้วได้นำใบไม้มาปูรองพื้นให้ลูกคนเล็กนอนที่ชายหาดแล้วกลับไปรับลูกคนโตด้วยความหวังใยลูกคนเล็กนางจึงเดินพลางหันกลับมาดูลูกคนเล็กพลาง ขณะที่มาถึงกลางแม่น้ำนั้น มีนกเหยี่ยวตัวหนึ่งบินวนไปมาอยู่บนอากาศ มันเห็นเด็กน้อยนอนอยู่มีลักษณะเหมือนกันเนื้อ จึงบินโฉบลงมาเล็งเหยี่ยวเอาเด็กน้อยไป นางตกใจสุดขีดไม่รู้จะทำอะไรได้ จึงได้แต่โบกมือร้องไล่ตามเหยี่ยวไป แต่ก็ไม่เป็นผล เหยี่ยวพาเด็กน้อยของนางไปเป็นอาหาร

ส่วนลูกคนโตขึ้นรอแม่อยู่อีกฝั่งหนึ่ง เห็นแม่โบกมือทั้งสองตะโกนร้อง
อยู่กลางแม่น้ำ ก็เข้าใจว่าแม่เรียกให้ตามลงไป จึงวิ่งลงไปในน้ำด้วย
ความไร้เดียงสา ถูกกระแสน้ำพัดพาจมหายไป

เมื่อสามีและลูกน้อยทั้งสองตายจากนางไปหมดแล้วเหลือแต่นางคน
เดียวนางจึงเดินทางมุ่งหน้าสู่บ้านเรือนของบิดามารดา ทั้งหิวทั้งเหนื่อย
ถ้าได้รับความบอบช้ำทั้งร่างกายและจิตใจ รู้สึกเศร้าโศกเสียใจสุด
ประมาณ พลงเดินบ่นรำพึงรำพันไปว่า:

“บุตรคนหนึ่งของเราถูกเหยี่ยวเหี่ยวเอาไป บุตรอีกคนหนึ่งถูกน้ำพัดไป
สามีก็ตายในป่าเปลี่ยว”

นางเดินไปก็บ่นไปแต่ก็ยังพอมีสติอยู่บ้าง ได้พบชายคนหนึ่งเดินสวน
ทางมา สอบถามทราบว่ามีมาจากเมืองสาวัตถี จึงถามถึงบิดามารดาของ
ตนที่อยู่ในเมืองนั้น ชายคนนั้นตอบว่า:

“น้องหญิงเมื่อคืนนี้เกิดลมพายุและฝนตกอย่างหนักเศรษฐีสองสามี
ภรรยาและลูกชายอีกคนหนึ่ง ถูกปราสาทของตนพังล้มทับตายพร้อม
กันทั้งครอบครัวเธอจงมองคู่วันไฟที่เห็นอยู่นั้น ประชาชนร่วมกันทำ
การเผาทั้ง ๓ พ่อ แม่ และลูกบนเชิงตะกอนเดียวกัน”

นางปฎาจารา พอชายคนนั้นกล่าวจบลงแล้วก็ขาดสติสัมปชัญญะไม่รู้สึกรู้ว่าผ้าถุงผ้าห่มที่นางสวมใส่อยู่หลุดลุ่ยลงไป เดินเปลือยกายเป็นคนวิกลจริตร้องไห้บนเพื่อรำพันเซซวนคร่ำครวญว่า:

“บุตรสองคนของเราตายแล้ว สามิของเราที่ตายที่ทางเปลี่ยว มารดาบิดา และพี่ชายของเราก็ถูกเผาบนเชิงตะกอนเดียวกัน”

นางเดินไปบ่นไปอย่างนี้ คนทั่วไปเห็นแล้วคิดว่า

“นางเป็นบ้า”

พากันขว้างปาด้วยก้อนดินบ้าง ไรฝุ่นลงบนศีรษะนางบ้าง และนางยังคงเดินต่อเรื่อยไปอย่างไร้จุดหมายปลายทาง

ขณะนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมอยู่ท่ามกลางพุทธบริษัท ทรงทราบด้วยพระญาณว่านางปฎาจารามีอุปนิสัยแห่งพระอรหัต จึงบันดาลให้นางเดินทางมายังวัดพระเชตะวัน นางได้เดินมาขึ้นเสาศาลาโรงธรรมอยู่ท้ายสุดพุทธบริษัทหมู่คนทั้งหลายพากันจับไล่นางให้ออกไป แต่พระบรมศาสดาตรัสห้ามไว้แล้วตรัสกับนางว่า

“จงกลับได้สติเถิด น้องหญิง”

ด้วยพุทธานุภาพ นางกลับได้สติในขณะนั้นเอง มองดูตัวเองเปลือยกายอยู่ รู้สึกอายจึงนั่งลง อุบาสกคนหนึ่ง โยนผ้าให้นางนุ่งห่ม นางเข้าไป

กราบถวายบังคมพระศาสดาที่พระบาท แล้วกราบทูลเคราะห์กรรมของนางให้ทรงทราบโดยลำดับ พระพุทธองค์ได้ตรัสพระดำรัสว่า:

“แม่น้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ก็ยังน้อยกว่าน้ำตาของคนที่ถูกความทุกข์ ความเศร้าโศกครอบงำ ปญฺญาจารา เพราะเหตุใด เธอจึงยังประมาทอยู่”

ปญฺญาจารา ฟังพระดำรัสนี้แล้วก็คลายความเศร้าโศกลง พระบรมศาสดาทรงทราบว่านางหายจากความเศร้าโศกลงแล้ว จึงตรัสต่อไปว่า:

“ปญฺญาจารา ขึ้นชื่อว่าบุตรสุดที่รัก ไม่อาจเป็นที่พึ่ง เป็นที่ต้านทานหรือเป็นที่ป้องกันแก่ผู้ไปสู่ปรโลกได้ บุตรเหล่านั้น ถึงจะมีอยู่ก็เหมือนไม่มี ส่วนผู้รู้ทั้งหลายรักษาศีลให้บริสุทธิ์แล้ว ควรชำระทางไปสู่พระนิพพานของตนเท่านั้น”

เมื่อจบพระธรรมเทศนา นางปญฺญาจาราดำรงอยู่ในโศคาปีตผล เป็นพระอริยบุคคลชั้นพระโศคาบันแล้ว กราบทูลขออุปสมบท พระพุทธองค์ทรงอนุญาตแล้วจึงบวชเป็นภิกษุณี ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตผล เมื่อนางปญฺญาจาราได้อุปสมบทแล้ว ปรากฏว่าเป็นพระเถรีผู้มีความรอบรู้ในเรื่องพระวินัยเป็นอย่างดี อาศัยเหตุนี้ พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องเธอไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้ทรงพระวินัย

พระนันทาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้เพ่งด้วยฉาน

พระนันทาเถรี เป็นธิดาของพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางมหาปชาบดีโคตมี เป็นกนิษฐภคินีของเจ้าชายนันทะ พระนามเดิมว่า “นันทา” แต่เพราะนางมีพระสิริโฉมงดงามยิ่งนัก นำทัสนา นำรัก นำเลื่อมใส พระประยูรญาติจึงพากันเรียกว่า “รูปนันทา” บ้าง “อภिरูปนันทา” บ้าง “ชนปทกัลยาณี” บ้างเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ผู้นับเนื่องเป็นพระเชษฐาของนาง เสด็จออกบรรพชา ได้ตรัสรู้เป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้าแล้ว เสด็จมาโปรดพระประยูรญาติ ณ พระนครกบิลพัสดุ์ เทศนาสั่งสอนให้ได้บรรลุมรรคผลตามวาสนาบารมี ทรงนำพาสากยมารทั้งหลายนี พระนันทะ พระราहुล และพระภัททิยะ เป็นต้น ออกบรรพชา ครั้นกาลต่อมา พระเจ้าสุทโธทนะมหาราชพุทธบิดา เสด็จเข้าสู่พระนิพพานแล้ว พระนางมหาปชาบดีโคตมีพระมารดา และพระนางยโสธราพิมพาพระมารดาของพระราहुล ต่างก็พาสากยมารีออกบวชในพระพุทธานุศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น นางจึงมีพระคำรัสว่า

“เหลือแต่เราเพียงผู้เดียว ประหนึ่งไร้ญาติขาดมิตร จะมีประโยชน์อะไรกับการดำรงชีวิตในฆราวาสวิสัย สมควรที่เราจะไปบวชตามพระประยูรญาติผู้ใหญ่ของเราจะประเสริฐกว่า”

เมื่อพระนางมีพระดำริดังนี้แล้ว จึงจัดเตรียมผ้ากาสาหวัดรัด เสด็จไปสู่สำนักพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี กราบแทบเท้ากล่าวขอบรรพชาอุปสมบทพระเถรี ก็โปรดให้บรรพชาตามปรารถนา แต่การบวชของพระนางนั้นท่านั้นมิใช่บวชด้วยความศรัทธา แต่อาศัยความรักในหมู่ญาติจึงออกบวชครั้นบวชแล้ว พระรูปนันทาเถรีได้กราบว่า พระพุทธองค์ทรงดำหนิตีเดียในเรื่องรูปกาย จึงไม่กล้าไปเฝ้าพระศาสดาเพื่อรับพระโอวาท เมื่อถึงวาระที่ตนจะต้องไปรับโอวาทก็สั่งให้ภิกษุณีรูปอื่นไปรับแทน พระบรมศาสดาทรงทราบที่พระนางหลงมัวเมาในพระสิริโฉมของตนเอง จึงตรัสรับสั่งว่า:

“ต่อแต่นี้ ภิกษุณีทั้งหลาย ต้องมารับโอวาทด้วยตนเอง จะส่งภิกษุณีรูปอื่นมารับแทนไม่ได้”

ตั้งแต่นั้น พระรูปนันทาเถรี ไม่มีทางอื่นที่จะหลีกเลี่ยงไปได้ จึงจำเป็นและจำใจไปรับประโอวาท ทั้ง ๆ ที่ไม่ปรารถนา ไปเฝ้าพระบรมศาสดาพร้อมกับภิกษุณีทั้งหลาย แต่มีกล้าแม้กระทั่งจะนั่งอยู่แถวหน้า จึงนั่ง

หลบอยู่ด้านหลัง

พระพุทธองค์ ทรงเนรมิตรูปหญิงสาววัยรุ่นคนหนึ่งให้มีรูปสรีระโฉมสวยงามสุดที่จะหาหญิงใดในปฐพีมาเปรียบได้ ให้หญิงนั้นดูประหนึ่งว่าถือพัศวีชนีถวายงานพักอยู่เบื้องหลังของพระพุทธองค์ และให้สามารถมองเห็นเฉพาะพระพุทธองค์กับพระรูปนันทาเถรีเท่านั้น พระรูปนันทาเถรี ได้เห็นหญิงรูปเนรมิตนั้นแล้วก็คิดว่า เราหลงผิดคิดมัวเมาอยู่ในรูปโฉมของตนเองโดยใช่เหตุ จึงมีกล้ำมาเฝ้าพระพุทธองค์ หญิงคนนี้มีคุณสมบัติอยู่ในสำนักพระบรมศาสดา รูปโฉมของเรานั้นเทียบไม่ได้ส่วนเสี้ยวที่ ๑๖ ของหญิงนี้เลย คุณงามช่างามยิ่งนัก ผมก็สวย หน้าผากก็สวย หน้าตาก็สวย ทุกสิ่งทุกอย่างช่างสวยงามพร้อมทั้งหมด พอเบื้อหน้าก็สำเร็จ

เมื่อพระรูปนันทาเถรี กำลังเพลิดเพลิดชื่นชมโฉมของรูปหญิงเนรมิตอยู่นั้น พระพุทธองค์ทรงอธิษฐานให้รูปหญิงนั้นปรากฏอยู่ในวัยต่าง ๆ ตั้งแต่เป็นหญิงวัยรุ่น เป็นหญิงสาววัยรุ่นมีลูกหนึ่งคน มีลูก ๒ คน จนถึงวัยกลางคน วัยชราและวัยแก่หง่อม ผมหงอก ฟันหัก หลังค่อม และล้มตายลงในขณะนั้น ร่างกายมีหมู่หนอนมาซ่อนไซ้เจาะกินเหลือแต่โครงกระดูก

พระพุทธองค์ทรงทราบว่าพระรูปนั้นทาเถรี เกิดความสังเวชสลดจิต
 เบื่อหน่ายในรูปกายที่ตนยึดถือแล้วจึงตรัสว่า:

“ดูก่อนนันทา เธอจงดูอัฐภาพร่างกายอันเป็นเมืองแห่งกระดูกนี้ (อัฐินัน
 นคร) อันกระสับกระส่าย ไม่สะอาด อันบุญเน่านี้เกิด เธอจงอบรมจิตให้
 แน่วแน่นมั่นคง มีอารมณ์เดียวในอสุภกรรมฐาน จงถอนมานะละทิฐิให้
 ไปได้แล้วจิตใจของเธอก็จะสงบ จงดูว่ารูปนี้เป็นฉันทิ รูปของเธอก็เป็น
 ฉันทิ รูปของเธอเป็นฉันทิรูปนี้ก็เป็นฉันทิ รูปอันมีกลิ่นเหม็นบุญ
 เน่านี้ ย่อมเป็นที่ผลิตผลิตอย่างยิ่งของผู้เฒ่าทั้งหลาย”

พระรูปนั้นทาเถรี ส่งกระแสจิตไปตามพระพุทธคำรัส เมื่อจบลงก็สิ้น
 กิเลสอาสวะ บรรลุพระอรหัตผลเป็นพระอเสขบุคคลในพระพุทธศาสนา
 ปราบกว่าเมื่อพระนางสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วเป็นผู้มีความชำนาญ
 พิเศษในการเพ่งด้วยฌาน ด้วยเหตุนี้ พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องเธอ
 ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้เพ่ง
 ด้วยฌาน หรือ ผู้ทรงฌาน

ฌาน การเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นอัปนาสมาธิ มี ๔ คือ

๑. ปฐมฌาน ฌานที่ ๑ มีองค์ ๕ คือ วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา
๒. ทุติยฌาน ฌานที่ ๒ มีองค์ ๓ ปีติ สุข เอกัคคตา

๓. ตติยฆาน ฆานที่ ๓ มีองค์ ๒ คือ สุข เอกัคคตา

๔. จตุตถฆาน ฆานที่ ๔ มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา เอกัคคตา

พระธรรมทินนาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้เป็นธรรมกถึก

พระธรรมทินนาเถรี เกิดในตระกูลเศรษฐี ในเมืองราชคฤห์ เมื่อเจริญวัยแล้ว ได้เป็นภริยาของวิสาขเศรษฐี ผู้ซึ่งเป็นพระสหายของพระเจ้าพิมพิสาร แห่งพระนครราชคฤห์นั้น

วิสาขเศรษฐี ได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้งแรกโดยการชักชวนของพระเจ้าพิมพิสาร และได้ร่วมฟังพระธรรมเทศนาด้วยกัน เมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้ว วิสาขเศรษฐีได้บรรลุโสดาปัตติผล ต่อมาภายหลังได้ไปฟังธรรมจากพระพุทธองค์อีกและได้บรรลุเป็นพระอนาคามี เมื่อกลับจากวัดมายังบ้าน โดยปกติทุก ๆ ครั้ง นางธรรมทินนาจะยืนคอยทำอยู่ที่เชิงบันได เมื่อวิสาขเศรษฐีมาถึงก็ยื่นมือให้เกาะกุ่มแล้วขึ้นบันไดไปด้วยกัน แม้วันนั้นนางธรรมทินนาก็ยังปฏิบัติเช่นเดิม แต่ฝ่ายวิสาขเศรษฐีผู้สามีไม่เกาะมือ และไม่แสดงอาการยิ้มแย้ม ดังเช่นเคยทำมา แม้แต่เวลาบริโภคอาหาร ซึ่งนางคอยนั่งปฏิบัติอยู่ ท่านเศรษฐีก็ไม่ยอมพูดจาอะไรทั้งสิ้น ทำให้นางคิดหวนวิตกว่า

“ตนคงจะทำผิดต่อสามี”

ครั้งวิสาขเศรษฐีผู้สามีบริโภคอาหารเสร็จแล้วนางจึงถามว่า:

“ข้าแต่ นาย ดิฉันทำสิ่งใดผิดหรือ วันนี้ท่านจึงไม่จับมือและพูดจาอะไรเลย?”

ท่านเศรษฐีก้าวตอบว่า:

“ธรรมทินนา เธอไม่มีความผิดอะไรหรอก แต่นับตั้งแต่นี้เราไม่ควรนั่งไม่ควรยืนในที่ใกล้เธอ ไม่ควรถูกต้องสัมผัสเธอ และไม่ควรรให้เธอนำอาหารมาให้แล้วนั่งเคียงก้นในที่ใกล้ๆ เธอ ต่อแต่นี้ไป ถ้าเธอประสงค์จะอยู่ที่เรือนนี้ก็จงอยู่ต่อไปเถิด แต่ถ้าไม่ประสงค์จะอยู่ก็จงรวบรวมเอาทรัพย์สมบัติตามความต้องการแล้วกลับไปอยู่ที่ตระกูลของเธอเถิด”

นางธรรมทินนา จึงกล่าวว่า

“ข้าแต่ นาย ดิฉันไม่ขอรับเอาขยะหยอกเย้ออันเปรียบเสมือนน้ำลายที่ท่านถ่มทิ้งแล้วมาเดินบนศีรษะหรอก เมื่อเป็นเช่นนี้ขอท่านได้โปรดอนุญาตให้ดิฉันบวชเถิด”

วิสาขเศรษฐี ได้ฟังคำของนางแล้วก็ดีใจ ได้กราบทูลพระเจ้าพิมพิสารขอพระราชทานวาทอง นำนางธรรมทินนา ไปยังสำนักของนางภิกษุณีเพื่อขอบรรพชาอุปสมบทเมื่อนางธรรมทินนา ได้บรรพชาอุปสมบทสม

ดังความปรารถนาแล้ว อยู่ในสำนักของอุปัชฌาย์ (ภิกษุณีสงฆ์) เพียง ๒-๓ วัน ก็ลาไปจำพรรษาอยู่ในอาวาสใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง บำเพ็ญเพียรเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย

ต่อมาพระนางธรรมทินนาเถรี คิดว่า

“กิจของเราบรรลุถึงความสิ้นสุดแล้ว เราควรกลับไปกรุงราชคฤห์ เพื่อ หม่อมญาติได้อาศัยเราแล้วทำบุญกุศลให้กับตนเอง”

วิสาขอุบาสก ทราบว่านางกลับมาจึงไปหานางยังที่พัก มีความประสงค์ที่จะทราบว่านางได้บรรลุคุณธรรมพิเศษอย่างใดหรือไม่ แต่มิกล้าถามตรง ๆ จึงเล็งถามปัญหาว่าด้วยเรื่องเบญจขันธ์ พระนางธรรมทินนาเถรี ก็วิสัชนาอย่างคล่องแคล่วชัดเจนทุกประเด็นปัญหา

วิสาขอุบาสกก็ทราบว่า พระนางธรรมทินนาเถรี มีฌานแก่กล้า จึงถามปัญหาในลำดับของพระอนาคามีที่ตนได้บรรลุแล้ว เมื่อพระเถรีวิสัชนาได้อีก จึงก้าวล้ำถามปัญหาในวิสัยพระอรหัตมรรค

พระเถรีทราบว่า อุบาสกมีวิสัยเพียงอนาคามีนั้นแต่ถามปัญหาเกินวิสัยของตน จึงกล่าวเตือนว่า:

“วิสาขะ ท่านยังไม่อาจกำหนดที่สุดแห่งปัญหาได้ ถ้าท่านยังหวังที่จะ

ก้าวหยั่งลงสู่ประตูพระนิพพานแล้ว ขอท่านจงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลถามข้อความนั้นเถิด เมื่อพระพุทธองค์ทรงพยากรณ์อย่างไร ก็จงจำไว้เช่นนั้น”

วิสาขอุบาสก ทำตามคำแนะนำของพระเถรี ไปเฝ้าพระบรมศาสดาแล้ว กราบทูลเนื้อความตามนัยแห่งปุจฉาและวิสัชนาถวายให้ทรงสดับทุกประการทรงยกย่องเป็นผู้เลิศทางแสดงธรรม

พระผู้มีพระภาค ทรงสดับแล้วตรัสว่า:

“ธรรมทินนาเถรีธิดาของเรา นี้ ไม่มีคัมภีร์ในชั้นทั้งหลาย ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เธอเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ถ้าวิสาขอุบาสก ถามข้อความนั้นกับเรา แม้เราเองก็จะพยากรณ์ เหมือนอย่างทีธรรมทินนาเถรีพยากรณ์แล้วนั้นทุกประการ ขอท่านจงจำเนื้อความนั้นไว้เถิด”

ต่อมา เมื่อพระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร เมื่อทรงสถาปนาบรรดาศาสนิกษุณีในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ ทรงพิจารณาความสามารถในการวิชันนาปัญญาของพระนางธรรมทินนาเถรี ในครั้งนั้นเป็นเหตุ จึงทรงสถาปนาพระเถรีนี้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้เป็นธรรมกถึก

พระโสณาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้ปรารถนาความเพียร

พระโสณาเถรี เกิดในตระกูลเศรษฐี ในเมืองสาวัตถี ได้ชื่อว่า “โสณา” เมื่อเจริญวัยแล้ว ได้มีคู่ครองที่มีฐานะเสมอกัน อยู่ร่วมกันมา มีบุตร ๗ คน มีธิดา ๗ คน

เมื่อบุตรธิดาทั้งหลายเจริญวัยแล้ว ได้แต่งงานมีคู่ครองเรือนแยกย้ายกัน ออกไปอยู่ตามลำพัง ต่างก็มีฐานะความเป็นอยู่สุขสบายตามสมควรแก่ ทัศนภาพราวาสวิสัย ต่อมาสามีของนางถึงแก่กรรมลง นางได้ปกครอง ดูแลทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดโดยยังมิได้จัดสรรแบ่งปันให้แก่บุตรธิดา เลย และต่อมา บุตรธิดาเหล่านั้น ได้พากันพาพูดกับนางบ่อย ๆ ว่า: “คุณแม่ บิดาของพวกข้าพเจ้าก็ตายไปแล้ว ทรัพย์สินสมบัติเหล่านี้แม่จะ เก็บเอาไว้ทำไม หรือแม่เกรงว่าพวกเราทั้ง ๑๔ คนนี้จะเลี้ยงแม่ไม่ได้”

นางโสณาได้ฟังคำของลูก ๆ มาพูดกันอยู่บ่อย ๆ ก็คิดว่า

“เมื่อเราแบ่งทรัพย์สินสมบัติให้แล้ว ลูก ๆ ก็คงจะเลี้ยงดูเราให้มีความสุข
ได้ ไม่ต้องลำบาก”

เมื่อคิดอย่างนี้แล้ว นางก็แบ่งทรัพย์สินสมบัติให้แก่ลูกชายหญิงทั้ง ๑๔ คน
ๆ ละเท่า ๆ กันแล้วนางก็ไปอยู่อาศัยกับลูกชายคนโต เมื่อไปอยู่ใหม่ ๆ
ก็ได้รับการปฏิบัติ ดูแลอย่างดี แต่เมื่อนานไปลูกสะใภ้ก็เริ่มมีความ
รังเกียจ พุดจาเสียดสีขึ้นวันละเล็กวันละน้อย พร้อมทั้งไปยุแหย่ให้
สามีรังเกียจแม่ของตนเอง เมื่อพุดบ่่อย ๆ เข้า สามี ก็เห็นคล้อยตามด้วย
จนกระทั่งวันหนึ่ง ลูกสะใภ้ได้พุดกับนางว่า:

“คุณแม่ความจริงแม่ก็มีลูกชายลูกหญิงตั้งหลายคน ทรัพย์สินสมบัติ
ทั้งหลายแม่ก็แบ่งให้เท่า ๆ กัน มิใช่ว่าฉันจะได้ ๒ ส่วนมากกว่าคนอื่น
ๆ แต่ทำไมแม่จึงมาอยู่มากินแต่ที่บ้านฉันคนเดียว แม่ไม่รู้จักทางไป
บ้านลูกคนอื่นเลยหรือ?”

นางโศกนา ได้ฟังคำของลูกสะใภ้แล้ว อีกทั้งลูกชายก็ดูท่าทีคล้อยตาม
ภรรยาของตน นางจึงจำใจของใช้ส่วนตัวไปอาศัยลูกคนต่อ ๆ ไป
และเหตุการณ์ก็เป็นไปทำนองเดียวกัน นางไม่สามารถจะพึ่งพาอาศัย
ลูกชายและลูกหญิงทั้ง ๑๔ คนนั้นได้ จึงคิดว่า

“จะมีประโยชน์อะไรกับการอาศัยลูกเหล่านี้เราไปบวชเป็นภิกษุณีจะดีกว่า”

นางโศณา ได้ไปยังสำนักภิกษุณีสงฆ์ ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุณี เพราะความที่นางเป็นผู้มีลูกมาจึงได้ชื่อว่า

“พหูปัตติกาเถรี”

นางเองก็คิดว่า “เราบวชในวัยชราไม่ควรที่จะอยู่ด้วยความประมาท” จึงได้ช่วยนางภิกษุณีทั้งหลายทำวัตรปฏิบัติตามกิจของภิกษุณีสงฆ์ แต่เพราะความเป็นผู้บวชใหม่ และอยู่ในวัยชราจึงทำกิจบกพร่อง นางภิกษุณีทั้งหลายจึงกระทำทัณฑกรรมลงโทษแก่เธอ โดยให้เธอทำหน้าที่ ต้มน้ำอุ่นให้ภิกษุณีทั้งหลายสงฆ์ ทั้งเช้า-เย็นเป็นประจำ บุตรธิดาของเธอ ได้มาเห็น ก็พากันพูดจาเยาะเย้ยจนเธอรู้สึกสลดใจ วันหนึ่ง พระโศณาเถรี ได้ไปหาฟันและตัดนำมาไว้ในโรงครัว แต่ยังมีได้ก่อไฟ พระเถรีก็คิดว่า

“เราไม่ควรประมาท ควรจะอาศัยเวลาและสถานที่อันสงบสงัดนี้ บำเพ็ญสมณธรรมทั้งกลางวันและกลางคืน”

คิดดังนี้แล้วก็ได้พิจารณาอาการ ๓๒ ท่องบนภาวนาไป เคนจงกรมไป โดยยึดเสาโรงครัวเป็นแกนกลางเดินวนรอบเสาสำรวจมจิตเจริญ วิปัสสนา

ขณะนั้น สมเด็จพระบรมศาสดา ประทับอยู่ในพระคันธกุฎี ทรงทราบด้วยพระญาณ จึงทรงเปล่งพระโอภาสรัศมีปานประหนึ่งว่าประทับอยู่ตรงหน้าพระเถรีนั้นแล้วตรัสสอนว่า:

“ดูก่อนนพหุปุตติกา ชีวิตความเป็นอยู่เพียงวันเดียวครู่เดียว ของผู้ที่เห็นธรรมอันสูงสุดที่เราได้แสดงแล้ว ดีกว่าประเสริฐกว่าชีวิตความเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้ไม่เห็นธรรม”

พอสิ้นสุดพุทธคำรัสพระเถรีก็ได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิตาทั้งหลาย และเมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงคิดว่า “เมื่อภิกษุณีเหล่านั้นมาเพื่อต้องการน้ำอุ่น พอเห็นเราแล้วไม่ทันได้ใคร่ครวญ ก็จะพุดลวงเกินดูหมิ่นเราเหมือนก่อน ก็จะได้รับบาปกรรมอันหนัก เราควรจะทำอะไรพอเห็นที่สังเกตให้พวกเขากำหนดรู้สักอย่างหนึ่ง”

แล้วนางก็ยกภาชนะต้มน้ำขึ้นตั้งบนเตาไฟ แต่มิได้ก่อไฟเพียงแต่ใส่ฟืนเข้าไป เมื่อนางภิกษุณีทั้งหลายมาที่โรงครัว เพื่อจะนำน้ำอุ่น ไปสร่งเห็นมีแต่ภาชนะต้มน้ำอยู่บนเตาไฟแต่ไม่เห็นไฟ จึงกล่าวว่า:

“พวกเราบอกให้หญิงแก่คนนีต้มน้ำถวายภิกษุณีเพื่อนำไปสร่ง จนบัดนี้

นางก็ยังไม่ได้ใส่ไฟในเตาเลย ไม่ทราบว่านางมัวทำอะไรอยู่”

พระโสณเถรี จึงกล่าวว่า:

“ข้าแต่แม่เจ้า ถ้าท่านทั้งหลายต้องการนำอุ๋น ไปสร้ง ก็จงตักเอาจาก
ภาชนะนั้นเถิด”

แล้วพระเถรี ก็อธิษฐานเตโชธาคำทำให้น้ำนั้นอุ่นขึ้นทันที

ภิกษุณีทั้งหลายได้ฟังคำของนางแล้วก็คิดว่า

“คงจะมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่” จึงทดลองใช้มือจุ่มลงใน
ภาชนะ ก็ทราบว่าเป็นน้ำอุ่น จึงตักเอาไปสร้งทั่วกัน แต่ว่าตักสัก
เท่าใด น้ำก็ยังปรากฏเต็มภาชนะอยู่เช่นเดิม ภิกษุณีทั้งหลายจึงทราบชัด
ว่า พระเถรีนี้ สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ต่างก็พากันตกใจ

นางภิกษุณี ผู้มีวัยอ่อนกว่า ก็ก้มกราบแทบเท้ากล่าวขอมาโทษว่า

“ข้าแต่พระแม่เจ้า พวกข้าพเจ้าได้พุดจาคุหมื่นล่วงเกินท่าน พระความ
เขลาบาปปัญญา มิได้พิจารณาให้รอบครอบตลอดกาลนานมาแล้ว ขอ
พระแม่เจ้าจงเมตตาอดโทษแก่พวกข้าพเจ้าด้วยเถิด”

ส่วนนางภิกษุณีผู้มีวัยแก่กว่าก็นั่งกระหย่ง(นั่งคุกเข่า) กล่าวขอมาให้
อดโทษานุโทษให้เช่นกัน โดยขอมาโทษด้วยคำว่า

“ข้าแต่พระแม่เจ้าพวกข้าพเจ้าได้พุดจาคุหมินล่วงเกินท่าน โดยมีได้พิจารณาให้รอบคอบตลอดกาลนานมาแล้ว ขอท่านจงอเมตตาคือโทษให้พวกข้าพเจ้าด้วยเถิด”

ตั้งแต่นั้นมา คุณงามความดีของพระโสณาเถรี ก็ปรากฏเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า

“พระเถรี ผู้แม่บวชในเวลาแก่เฒ่า ก็ยังสามารถดำรงอยู่ในพระอรหัตผลได้ในเวลาไม่นาน เพราะอาศัยความเป็นผู้ปรารถนาความเพียรไม่เกียจคร้าน”

พระบรมศาสดา ขณะประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร เมื่อทรงสถาปนาภิกษุณีทั้งหลาย ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับแล้ว อาศัยความเป็นผู้ปรารถนาความเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้านของพระเถรีนี้ จึงได้ทรงสถาปนาพระนาง โสณาเถรี นี้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร

อภิญญา ปัญญาเป็นเครื่องรู้อย่าง มี ๖ อย่าง

๑. อิทธีวิธี แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้
๒. ทิพพโสต หูทิพย์

- ๓. เจโตปริยญาณ ญาณที่ให้ทนายใจคนอื่นได้
  - ๔. ปุพเพนิวาสานุสสติ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
  - ๕. ทิพพจักขุ ตาทิพย์
  - ๖. อาสวักขยญาณ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป
- (๕ อย่างแรกเป็น โลกียอภิปัญญา ข้อสุดท้ายเป็น โลกุตตรอภิปัญญา)

พระสกุลาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้มีทิพยจักขุ

พระสกุลาเถรี เกิดในตระกูลพราหมณ์ ผู้มีฐานะอยู่ในชั้นมหาเศรษฐี บิดามารดาตั้งชื่อว่า “สกุลา” เป็นผู้มีจิตศรัทธาน้อมไปในการบรรพชา อันเป็นผลมาจากบุญกุศลเก่าในอดีตชาติอยู่แล้ว

ครั้นเมื่อ พระบรมศาสดา เสด็จเที่ยวจาริกเทศนาสั่งสอนเวไนยสัตว์ไปตามคามนิคมน้อยใหญ่ต่าง ๆ ยังหมู่สัตว์ทั้งหลายให้บรรลุมรรคผลตามอุปนิสัยอำนาจวาสนาบารมีของแต่ละคน เสด็จมายังพระนครสาวัตถี ประทับ ณ พระมหาวิหารเชตวัน ที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย นางได้เห็นพระบรมศาสดาผู้สมบุรณ์ด้วยมหาบุริสลักษณะ เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถีแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ได้แสดงตนเป็นอุบาสิกา ขอลี้พระรัตนตรัยเป็นสรณะต่อมาภายหลัง ได้ฟังธรรมในสำนักของพระอรหันต์องค์หนึ่งแล้วเกิดความสลดใจในโลกสันนิวาส จึงได้ออกบรรพชาในสังกัดของภิกษุณี อุตส่าห์บำเพ็ญเพียรเจริญวิปัสสนา ไม่นานนัก ก็ได้บรรลुพระอรหันต์ผล พร้อมทั้งวิชา ๑ และอภิญญา ๖

พระสกุลาเถรี เมื่อได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ปรากฏว่าเป็นผู้มีความ
ชำนาญในฤทธิ์ทั้งหลาย มีทิพพจักขุญาณ ทิพพโสตญาณ และบุพเพนิ
วาसानุสสติญาณ เป็นต้น

ทั้งนี้ ก็ด้วยอานิสงส์จากอดีตชาติ ครั้งพระศาสนาพระพุทธเจ้านามว่า
กัสสปะ นางได้บวชเป็นปริพาชิกา คือ นักบวชนอกพระพุทธศาสนา
นางได้จุดประทีปโคมไฟถวายบูชาพระเจดีย์ของพระกัสสปสัมมาสัม
พุทธเจ้า ด้วยศรัทธาเลื่อมใส จึงเป็นผลส่งให้นางมีความชำนาญใน
ทิพพจักขุญาณ สามารถมองเห็นทะลุฝา ทะลุกำแพง และภูเขาได้ตามความ
ปรารถนาด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงประกาศยกย่องพระสกุลา
เถรีนี้ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้มี
ทิพพจักขุ

วิชา ความรู้แจ้ง ความรู้วิเศษ มี ๓ คือ

๑. บุพเพนิวาसानุสสติญาณ ความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้
๒. จุตูปปาตญาณ ความรู้จุดเกิดและอุบัติเกิดของสัตว์ทั้งหลาย
๓. อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำอาสวะให้สิ้น

พระภัททาภุณทลเกสาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้ตรัสรู้เร็วพลัน

พระภัททาภุณทลเกสาเถรี เป็นธิดาของเศรษฐี ในกรุงราชคฤห์ บิดา มารดาตั้งชื่อให้ว่า “ภัททา”

ในวันที่น่างเกิดนั้น ได้มีบุตรของปุโรหิตในกรุงราชคฤห์เกิดในวันเดียวกันนี้ด้วย ขณะที่เขาลอดจากกรรมมารดา ได้เกิดเหตุอัศจรรย์ คือ บรรดาอาวุธทั้งหลายในบ้านของปุโรหิตเองและในบ้านคนอื่น ๆ ตลอดจนถึงในพระราชนิเวศน์ต่าง ๆ ก็เกิดแสงประกายรุ่งโรจน์ไปทั่วพระนครตลอดคืนอันรุ่งปุโรหิตทราบในบุพนิมิตคิดว่า บุตรของตนเกิดฤกษ์โจร เมื่อเขาโตขึ้นจะต้องเบียดเบียนทำความเดือดร้อนฉิบหายแก่ชาวเมือง จึงเข้าเฝ้าพระราชบิดาแต่เข้าตรูกราบทูลความให้ทรงทราบ โดยตลอดแล้วทูลเสนอแนะว่า ขอพระองค์โปรดรับสั่งให้ประหารชีวิตเขาเสีย เพื่อมิให้เป็นภัยแก่ชายเมืองในอนาคต แต่พระราชบิดาตรัสว่า เมื่อเขาไม่ได้เบียดเบียนเราก็ไม่เป็นไร อย่าไปฆ่าเขาเลย ปุโรหิตจึงเลี้ยงดูบุตรต่อไป โดยได้ตั้งชื่อให้ว่า “สัตตูกะ”

สัตตुकะเมื่อโตขึ้นอยู่ในวัยเด็ก นายสัตตुकะก็ได้ ตัดช่องย่องเบาลักขโมยทรัพย์และสิ่งของมีค่าน้อยบ้างมากบ้างตามแต่จะ ได้มาเป็นเครื่องเลี้ยงชีพจนได้ชื่อว่าไม่มีบ้างหลังใดที่ไม่ถูกย่องเบาลักขโมยเลย ความเดือดร้อนของชาวเมืองทราบไปถึงพระราชาก็รับสั่งให้หน้าที่ติดตามจับกุมโจรชื่อนั้นให้ได้ พวกเจ้าหน้าที่ทั้งหลายจึงออกติดตามสืบพบหาจนจับตัวได้แล้วนำมาถวายพระราชาก็ทรงวินิจฉัยตัดสินโทษพระราชาก็รับสั่งให้โบยโจรพร้อมทั้งนำตัวตระเวนออกไปตามถนนให้ทั่วทั้งพระนครก่อนแล้วจึงนำออกไปประหารที่เหวสำหรับทิ้งโจร

ขณะนั้น นางภัททา ธิดาเศรษฐีมีอายุย่างเข้าวัย ๑๖ ปี มีรูปร่างสวยงาม บิดามารดาจึงระวังรักษาให้อยู่บนปราสาทชั้นที่ ๗ ให้หญิงรับใช้หนึ่งคนคอยดูแลรับใช้ของนาง ก็เป็นธรรมดาของหญิงสาวในวัยนี้ย่อมมีความฝักใฝ่ในชายหนุ่ม ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่นำโจรหนุ่มตระเวนมาที่บ้านของนาง พอนางเปิดหน้าต่างมองลงไปเห็นโจรเท่านั้นก็เกิดจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ในตัวโจรทันทีคิดว่า “ชาตินี้ถ้าไม่ได้โจรหนุ่มมาเป็นคู่ครองก็จะไม่ขอมีชีวิตอยู่” และรู้ว่าพวกเจ้าหน้าที่กำลังนำโจรไปประหาร ความรู้สึกของนางเหมือนกับกำลังสูญเสียสามีสุดที่รัก ความทุกข์เศร้าโศกเสียใจสุดจะ

ห้ามก็ตามมา ฝ่ายสาวใช้ เห็นเช่นนั้นจึงรีบแจ้งให้เศรษฐีผู้เป็นบิดา มารดาทราบโดยด่วน บิดามารดาของนางพอมมาถึง ก็ได้ไต่ถามทราบ จากปากของธิดาว่า

“ถ้าไม่ได้โจรหนุ่มคนนั้นมาเป็นคู่ ก็จะไม่ขอมีชีวิตอยู่อีกต่อไป”
แล้วก็นอนกลิ้งเกลือกอยู่บนเตียงนอนนั้น มารดาจึงพูดอ่อนวอนว่า:
“ภักททา ลูกแม่ อย่าทำอย่างนี้เลย อีกไม่นานเจ้าก็จะ ได้สามีที่มีทรัพย์ สมบัติและชาติสกุลเสมอกัน”

“คุณแม่คะ ดิฉันไม่ต้องการชายอื่น ถ้าไม่ได้ชายคนนี้จะขอตายดีกว่า”
บิดามารดาทั้งสอง ช่วยกันพูดอ่อนวอนอยู่เป็นเวลานาน แต่ก็ไม่เป็นผล ด้วยความรักและห่วงใยในลูกสาว จึงตัดสินใจรับเงินที่ด้วยทรัพย์ จำนวนหนึ่งพันกหาปณะ ขอให้ชีวิตโจรหนุ่มคนนั้น โดยให้นำมาส่งที่บ้าน ฝ่ายเจ้าหน้าที่ราชบุรุษทั้งหลาย รับทรัพย์ไปแล้วทำเป็นถ่วงเวลา รอจนมีดค่า จากนั้นได้นำโจรหนุ่มคนนั้นมามอบให้แก่เศรษฐีแล้ว นำนักโทษอีกคนหนึ่งไปประหารชีวิตแทนแล้วกราบทูลพระราชว่ามาโจร สัตตुकะเรียบร้อยแล้ว

เศรษฐีรับตัวโจรหนุ่มสัตตुकะไว้แล้ว ให้อาบน้ำชำระร่างกายและมอบ เสื้อผ้าชั้นดีสวมใส่พร้อมทั้งอาหารเครื่องประดับชั้นดีต่าง ๆ นำไปยัง

ปราสาทของลูกสาว ทำพิธีส่งตัวให้เป็นคู่ผัวเมียกันแล้ว บิดามารดาทั้งสองก็กลับไปยังที่พักของตน

โจรสัตตกะมีความสุขอยู่ในบ้านของเศรษฐีซึ่งมีให้พรั่งพร้อมทุกอย่าง ได้ทั้งภรรยาที่แสนสวย ทรัพย์สินเงินทองก็มีให้ใช้อย่างสุขสบายไม่ขัดสน การงานก็มีคนรับให้ทำไม่ต้องคิดรนชวนขวยใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เขาก็อยู่ได้ไม่นานเพราะนิสัยสันดานโจรอดที่จะทำชั่วไม่ได้ เขาคิดวางแผนฆ่าภรรยาเพื่อจะนำเอาเครื่องประดับอันมีค่านั้นไปขายแล้วนำเงินมาหาความสุขด้วยการดื่มสุรา แล้วเขาก็เริ่มดำเนินการตามแผนด้วยการแสดงกิริยาให้ภรรยาพอใจแล้วกล่าวว่า:

“น้องหญิง การที่พี่รอดชีวิตจากการถูกประหารอย่างหนึ่ง และการที่ได้มาแต่งงานอยู่กับน้องหญิงอีกอย่างหนึ่ง ก็ด้วยอาณูภาพของเทวดาที่สิงสถิต ณ ภูเขาทังโจร เพราะพี่ได้บนบานบวงสรวงกับท่านเข้าไว้ ขณะนี้ก็สำเร็จสมประสงค์ทั้ง ๒ ประการแล้ว พี่เห็นว่าควรจะทำการแก้บนถวายเครื่องพลีกรรมแก่เทวดานั้น ขอให้น้องหญิงจงจัดเครื่องพลีกรรมสังเวฬุให้พร้อมแล้ว ประดับอาภรณ์ให้สวยงามไปร่วมทำพิธีพลีกรรมที่ภูเขาทังโจรนี้กับพี่เถิด”

นางภิกษุณีด้วยความรักสามีสุดหัวใจ จึงเห็นชอบเชื่อตามคำสามีทุกประการ โดยให้ทาสชายหญิงจัดเครื่องพลีกรรมเรียบร้อยแล้ว ขึ้นนั่งรถ

คันเคียวกันกับสามิไปยังแหว เมื่อมาถึงเชิงเขา โจรสัตตูกะบอกกับ ภรรยาว่า

“ให้เหล่าบริวารที่ติดตามมานั้นกลับไปก่อน เราสองคนเท่านั้นที่จะขึ้นไปทำพิธีกรรม”

เมื่อบริวารแยกทางกลับไปแล้วก็ช่วยกันถือเครื่องสักการะสังเวจขึ้นไป บนยอดเขา นางภัทธา รู้สึกมีความสุข ความอึดใจที่ได้ช่วยกิจของสามิ และได้โอกาสมาทัศนโลกภายนอก แต่พอถึงยอดเขา โจรสัตตูกะก็พูดกับนางด้วยเสียงอันแข็งกร้าวเด็ดขาดว่า:

“ภัทธา เจ้าจงเปลื้องผ้าห่มออกแล้วถอดเครื่องประดับทั้งหมดมัดห่อรวมกันไว้เดี๋ยวนี้”

นางภัทธา ได้ฟังคำและเห็นกิริยาของสามิเปลี่ยนไปเช่นนั้นก็ตกใจทำอะไรไม่ถูกละล้าละลักถามสามิว่า:

“นายจ๋า ดิฉันทำอะไรผิดหรือ ?”

“นางหญิงโง่ ความจริงเราจะควักดับกับหัวใจของเจ้าถวายเป็นเทวดาที่นี่ แล้วยึดเอาเครื่องอาภรณ์ของเจ้าทั้งหมดไปใช้จ่ายหาความสุข”

“นายจ๋า ก็ทั้งตัวดิฉันกับเครื่องประดับทั้งหมดนี้ก็เป็นของท่านอยู่แล้ว ทำไมท่านจะต้องฆ่าฉัน เพื่อยึดเครื่องประดับด้วยอีกเล่า”

แม้นางจะอ่อนวอนชี้แจงอย่างไร เจ้าโจรโง่เง่าร้ายก็ไม่ยอมรับฟัง ตั้งหน้าแต่จะฆ่านางเอาเครื่องประดับอย่างเดียว นางตกอยู่ในสถานการณ์จนตรอกมองเห็นความตายอยู่แค่เอื้อม จึงรวบรวมสติไว้แล้วคิดว่า “ขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ติดกับตัวมาตั้งแต่เกิดนั้น มิได้มีไว้เพื่อต้มแกงกิน แต่มีไว้เพื่อพิจารณาหาหนทางดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาวินิจฉัย เราควรจะทำอะไรสักอย่างเพื่อเอาชีวิตรอด”

เมื่อคิดดังนี้แล้ว จึงกล่าวกับสามีโจรชู้ว่า:

“เอาละนายจ๋า วันที่ท่านถูกราชบุรุษเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับกุมพาตระเวนประจานไปทั่วเมืองก่อนนำมาประหารที่ภูเขาทิงโจรนี้ ดิฉันได้อ่อนวอนบิดามารดาให้สละทรัพย์เป็นอันมากไถ่ชีวิตท่านแล้วนำมาแต่งงานกับดิฉัน และดิฉันก็มีความรักต่อท่านอย่างสุดหัวใจ วันนี้ท่านมีความประสงค์จะฆ่าดิฉันให้ได้ เพื่อต้องการเครื่องประดับ แต่ก็ไม่ใช่เป็นไร ก่อนที่ดิฉันจะตายขอให้ดิฉันได้แสดงความรักต่อท่านเป็นครั้งสุดท้ายสักหน่อยเถิด เพราะเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะได้ใกล้ชิดกับท่าน ขอให้ท่านจงยืนตรงนั้นแล้วดิฉันจะขอสวมกอดท่านทั้ง ๔ ทิศหลังจากนั้นท่านก็จงประหารดิฉันเถิด”

โจรชั่วสัตตคุะเห็นกิริยาอาการและฟังคำพูดของนางดูเป็นปกติสมจริง จึงอนุญาตให้นางกระทำตามที่ขอแล้วไปยืนตรงที่นางบอกบนยอดเขา ขณะนั้น นางภัททาผู้เป็นภรรยาได้ทำการประทักษิณเดินเวียนขวารอบ สามิ ๓ รอบ แล้วไหว้ทั้ง ๔ ทิศ พร้อมกับกล่าวว่า

“นายจำ นี่เป็นการเห็นท่านเป็นครั้งสุดท้าย นับต่อแต่นี้การที่ดิฉันจะได้ เห็นท่าน และท่านจะได้เห็นดิฉันก็คงไม่มีอีกแล้ว”

เมื่อกล่าวจบนางก็สวมกอดข้างหน้าแล้วก็เปลี่ยนมาถอด

ข้างหลัง ขณะที่โจรชั่วผลอต้อยู่ นั้น นางได้ผลัดโจรตกลงไปในแหว ร้างของโจรชั่วแหลกเหลวเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย จบชีวิตอันชั่วร้ายของเขา ที่เหวทิ้งโจรนั้น

นางภัททา หลังจากผลัดโจรชั่วผู้สามิตกลงไปในแหวแล้ว คิดว่า

“ถ้าเรากลับบ้านไป บิดามารดาก็จะถามว่า สามิเจ้าหายไปไหน ถ้าเรา บอกความจริงว่าเรามาเขาตายแล้ว ก็จะพากันประณามติเตียนว่า นาง เด็กคือ เจ้าอ่อนวอนพ่อแม่ให้เสียทรัพย์เพื่อไถ่ชีวิตโจรเอามาทำศพ แต่ พ่อได้ขามาแล้วกลับมาเขาตาย เจ้าทำอย่างนี้ได้อย่างไร แม้เราจะบอก ว่าเขาต้องการมาดิฉันเพื่อต้องการเครื่องประดับท่านทั้งสองก็จักไม่เชื่อ เรา เมื่อเป็นเช่นนี้ เราไม่ควรกลับบ้าน ควรจะไปบวชในสำนักใดสำนัก หนึ่งดีกว่า”

ครั้งนางภัททาคิดดังนี้แล้ว ก็ทิ้งห่อเครื่องประดับไว้บนยอดเขานั้นแล้ว
เดินลงจากภูเขาไป เดินลัดเลาะไปตามป่า ได้พบสำนักของพวกนิครนถ์
(นักบวชนอกพระพุทธศาสนา) ขอบรรพชาในสำนักนั้น พวกนิครนถ์
ถามนางว่า “จะบวชโดยวิธีไหน ?” นางจึงตอบว่า “วิธีใดที่จัดว่าเป็นสิ่ง
สูงสุดในสำนักของท่าน ก็ขอให้ดิฉันบรรพชาด้วยวิธีนั้นนั่นแหละ”
พวกนิครนถ์จึงเอากันตาลถอนผมนางจนหมดศีรษะ ถือว่าเป็นวิธีบวช
ที่สูงสุดของสำนัก เมื่อนางบวชแล้วผมที่งอกขึ้นมาใหม่ก็มี้วนกลมเป็น
กลุ่มเป็นก้อนไม่เหยียดยาวเหมือนเดิม ดังนั้น นางจึงได้ชื่อว่า “กุนฑล
เกสา”

เมื่อนางบวชแล้ว ได้ศึกษาศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ในสำนักนั้นจนจบสิ้น
นางเห็นว่าสำนักนี้ไม่มีศิลปะวิทยาที่สูงไปกว่านี้อีกแล้ว จึงออกเที่ยว
แสวงหาบัณฑิตผู้รู้ทั้งหลายแล้วขอศึกษาสิ่งที่บัณฑิตเหล่านั้นรู้ทั้งหมด
นางเที่ยวแสวงหาบัณฑิตด้วยการ ไต่วาทะ โดยวิธีใช้กิ่งหว้าปักบนกอง
ทรายแล้วประกาศว่า

“ถ้าผู้ใดสามารถที่จะ ไต่วาทะกับเราได้ก็จงเหยียบกิ่งหว้านี้”

โดยมีข้อตกลงกันว่า

“ถ้าผู้ที่โด้วาทะชนะนางเป็นคฤหัสถ์ นางก็จะขอยอมเป็นทาสรับใช้ แต่ ถ้าผู้โด้วาทะชนะเป็นนักบวช นางก็จะขอบวชเป็นศิษย์ในสำนักนั้น”
นางถือกิ่งหว้าเที่ยวประกาศทำโด้วาทะไปตามหมู่บ้านตำบลต่าง ๆ ชาวบ้านพอได้ทราบข่าวว่านางภักทามาทางบ้านของตนก็จะพากัน หลีกหนีไป นางเข้าไปถึงตำบลใดก็จะปักกิ่งหว้าบนกองทรายแล้ว นั่ง รอผู้ที่รับคำท้ามาเหยียบกิ่งหว้าของนาง บางตำบลนางรอถึง ๗ วัน ก็ไม่มีผู้ใดกล้ามาเหยียบกิ่งหว้าของนางเลย นางจึงต้องถอนกิ่งหว้าแล้วหลีก ต่อไปที่อื่น นางได้ถือกิ่งหว้าท่องเที่ยวไปโดยทำนองนี้ จนได้ชื่อใหม่ว่า “นางขัมพุปริพาชิกา” (นางปริพาชิกาไม้หว้า, ขัมพุ = ไม้หว้า)

ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จประทับอยู่ที่พระเชตะวันวิหาร กรุงสา วัตถิ ฝ่ายนางกุนทลเกสา ก็เดินทางมาถึงกรุงสาวัตถิแล้วปักกิ่งหว้าบน กองทราย ประกาศทำโด้วาทะเหมือนเดิมแล้วออกไปหาอาหารบริโภคนั้น พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร เดินผ่านมาเห็นเด็ก ๆ กำลังยืนรุม ล้อมคูกิ่งหว้าบนกองทรายพร้อมกับวิจารณ์กันแข็งแรงแสดงความสงสัย จึงเข้าไปถามเด็ก ๆ ได้ทราบความโดยตลอดแล้วจึงบอกกับเด็ก ๆ ว่า: “เจ้าหนูทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น พวกเจ้าจงเหยียบกิ่งหว้าที่นั่นเถิด”
“พวกกระผมกลัวขอรับ พระคุณเจ้า”

“ไม่ต้องกลัวหรอก พวกเจ้าเป็นคนเหยียบ เราจะเป็นผู้แก้ปัญาเอง”
 เด็กบางพวกไม่กล้า บางพวกก็กลัว ๆ กลัว ๆ แต่ผลที่สุดก็ช่วยกัน
 เหยียบกิ่งหว่าและกองทรายนั้นจนกระจัดกระจาย นางซัมพุปริพาชกา
 มาเห็นแล้วก็คู่ต่อว่าเด็กเหล่านั้น แต่พอเด็ก ๆ บอกว่า
 “พระคุณเจ้ารูปนั้น ใช้ให้เหยียบ”

นางจึงเข้าไปถามพระเถระว่า:

“พระคุณเจ้าผู้เจริญ ท่านจักได้วาทะถามปัญหากับดิฉันหรือ?”

“ใช่แล้ว น้องหญิง” พระเถระตอบ

นางฟังคำของพระเถระแล้วคิดว่า

“เราควรจะให้ชาวพระนครสาวตถิได้รู้กำลังปัญญาของเราว่ายิ่งใหญ่
 หาผู้เทียมทานไม่ได้”

จึงแจ้งให้ชาวเมืองมาชมมาฟังกันให้มาก ๆ ชาวพระนครพอทราบข่าว
 ต่างก็พากันไปห้อมล้อมจนแน่นขนัด

ลำดับนั้น พระเถระได้ให้โอกาสแก่นางซัมพุปริพาชกา เป็นผู้ถาม
 ปัญหาขึ้นก่อน นางก็ถามศิลปวิทยาที่ตนเรียนรู้มาตามลัทธิตน ตามจน
 หมดความรู้ที่นางมีอยู่ พระเถระก็ตอบแก้ได้ทั้งหมด นางก็ตกใจเพราะ
 ไม่เคยถามใครมาอย่างนี้มาก่อนเลย จึงนั่งเฉยอยู่ พระเถระจึงกล่าวว่
 “ท่านถามเราหมดแล้ว ต่อไปนี้เราจะขอถามท่านบ้าง”

“ถามเถิด พระคุณเจ้า”

“ที่ชื่อว่าหนึ่ง นั่นคืออะไร?”

“พระคุณเจ้า ดิฉันไม่ทราบ เจ้าข้า”

นางชัมพูปริพาชกา ยอมพ่ายแพ้ต่อพระเถระด้วยปัญหาเพียงข้อเดียวเท่านั้น นางหมอบลงกราบแทบเท้าพระเถระ ขอศึกษาวิชาพุทธมณฑลในพระพุทธรศาสนา พร้อมทั้งขอบรรพชาและถึงพระเถระเป็นสรณะ แต่พระเถระบอกว่าขอให้นางถึงพระพุทธรองค์เป็นสรณะเถิด แล้วพานางไปยังพระวิหารเชตวัน นำเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระพุทธรองค์ทรงทราบจริยาอัชฌาศัยของนางดีแล้ว จึงตรัสพระธรรมเทศนาคาถาภาสิตว่า:

“ผู้ใดกล่าวคาถาที่ไม่ประกอบด้วยประ โยชน์ แม้ตั้ง ๑,๐๐๐ คาถา ผู้กล่าวคาถาที่ประกอบด้วยประ โยชน์แม้เพียงคาถาเดียวยังผู้ฟังให้สงบระงับได้ ชื่อว่า ประเสริฐกว่าแล”

พอบพระธรรมเทศนาคาถาภาสิต ทั้งที่นางกำลังยืนอยู่นั้น ยังไม่ทันจะนั่งลงก็ได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ในขณะที่นั้น แล้วกราบทูลขอบรรพชา

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตแล้วส่งนางให้ไม่บวชในสำนักภิกษุณีสงฆ์
เมื่อนางบวชแล้ว ได้ชื่อว่า “กุณฑลเกสาเถรี” ภิกษุทั้งหลายสนทนากัน
ในโรงธรรมว่า

“พระภัททาคุณฑลเกสาเถรีนี้ ยิ่งใหญ่จริงหนอ บรรลุพระอรหัตผลใน
เวลาจบคาถาเพียง ๔ บาทเท่านั้น”

พระศาสนาทรงปรารภเหตุนี้ จึงทรงสถาปนาพระภัททาคุณฑลเกสาเถรี
ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้ตรัสรู้เร็ว
พลัน

พระภัททกาปิลาณีเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้มีบุพเพนิวาสานุสสติญาณ

พระภัททกาปิลาณีเถรี เป็นธิดาของเศรษฐีชื่อโกสีย์พราหมณ์ ในนครสาครนคร มารดาชื่อสุจิตติ เมื่อเจริญวัยขึ้นมาได้ทำอวามงคลเป็นภรรยาของปิปผลิมานพ ตระกูลสัสสะปะ เรียกชื่อตามตระกูลว่า “กัสสะปะ” นับว่าเป็นสามีภรรยาที่แปลกเพราะทั้งคู่ไม่ยินดีในการถูกเนื้อต้องตัวกัน แม้จะนอนบนเตียงเดียวกันแต่ก็ขึ้นคนละข้าง และมีแจกันดอกไม้วักันตรงกลาง อยู่ครองคู่กันจนบิดามารดาของทั้งสองฝ่ายถึงแก่กรรม ทรัพย์สมบัติทั้งหลายจึงตกอยู่ในปกครองดูแลรับผิดชอบของคนทั้งสอง

เนื่องด้วยตระกูลทั้งสองนั้น เป็นตระกูลเศรษฐีมีทรัพย์มาก เมื่อรวมเป็นตระกูลเดียวกันก็ยิ่งมากมายมหาศาล มีสัตว์เลี้ยง และคนงานจำนวนมาก ทั้งสองสามีภรรยาต้องบริหารสั่งการทุกอย่าง วันหนึ่ง ขณะที่กัสสะปะผู้สามีออกไปตรวจดูการทำไร่ไถนาอยู่นั้น เห็นนกกาจิกกินสัตว์ เหล็กสัตว์น้อยแล้วรู้สึกสลดใจที่ตนเองจะต้องคอยรับบาปกรรมที่คน

อื่นทำ แม้นางภัททกาปิลานี

ใช้ให้ทาสและกรรมกรนำเมล็ดถั่วเมล็ดงามาตากที่ลานหน้าบ้าน เห็น
นกกามาจิกกินตัวหนอนก็เกิดสลดใจเช่นกัน

ดังนั้น เมื่อสองสามีภรรยาอยู่กันพร้อมหน้าจึงปรึกษากันแล้วมี

ความเห็นตรงกันว่าไม่ควรจะมานั่งคอยรับบาปกรรมที่คนอื่นกระทำ

เพื่อตนเลย จึงพร้อมใจกันมอบทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้แก่หมู่ญาติและ
ทาสกรรมกรแบ่งกันไปดูแลส่วนตนทั้งสองได้ปลงผมแล้วนุ่งห่ม

ผ้ากาสาหวัดสร้อยธัญฐานเพศบรรพชิต บวชอุทิศต่อพระอรหันต์ในโลก

แล้วเดินทางออกจากบ้านไปด้วยกัน พอถึงทางแยกสองแพร่ง ก็สสประ

ได้ไปทางขวา และได้พบพระบรมศาสดาที่เข้าร่วมพหูสูตรนิโครธ แล้ว

กราบทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา

ส่วนนางภัททกาปิลานี แยกไปทางซ้าย เดินทางไปพบสำนักของ

ปริพาชก จึงบวชอยู่ในสำนักนั้นถึง ๕ ปี เนื่องด้วยขณะนั้นพระพุทธ

องค์ยังมีทรงอนุญาตให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อพระนาง

ปชาบดีโคตมีได้บวชแล้ว นางจึงได้มาบวชในสำนักของนางภิกษุณี ได้

ศึกษาพระกรรมฐานบำเพ็ญวิปัสสนา ก็ได้บรรลุพระอรหันต์ผลพร้อม

ด้วยวิชา ๓ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๓ อภิญญา ๖ เป็นผู้ชำนาญในบุพเพ

นิวาสนุสสติญาณ คือ ญาณเป็นเครื่องระลึกชาติ
 ดังนั้นพระบรมศาสดา ขณะประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร เมื่อ
 ทรงสถาปนาภิกษุณีทั้งหลายไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ จึงทรง
 สถาปนาพระภัททกาปิธานีเถรี ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่า
 ภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้มีบุพเพนิวาสนุสสติญาณ

วิโมกข์ ความหลุดพ้นจากกิเลส มี ๓ ประการ

๑. สุขุขวิโมกข์ หลุดพ้นด้วยเห็นอนัตตา คือ ความว่าง
๒. อนิมิตตวิโมกข์ หลุดพ้นด้วยเห็นอนิจจังแล้วถอนนิมิตได้
๓. อัปปณิหิตวิโมกข์ หลุดพ้นด้วยเห็นทุกข์แล้วถอนความปรารถนาได้

พระภัททากัจจานาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้ทรงอภิญญา

พระภัททากัจจานาเถรี เป็นราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ แห่งโกถียวงส์ ในพระนครเทวทหะ เป็นพระกนิษฐภคินีของพระเทวทัต บรรดาพระประยูรญาติได้ขนานพระนามว่า “ภัททากัจจานา” หรือที่นิยมเรียกพระนามว่า “ยโสธราพิมพา”

พระชนมายุ ๑๖ พรรษา ได้รับอภิเษกเป็นอัคมรเหสีของเจ้าชายสิทธัตถะ บรมโพธิสัตว์ แห่งสากยวงส์ ในพระนครกบิลพัสดุ์ และเมื่อพระชนมายุ ๒๕ พรรษา ได้ประสูติพระโอรสพระนามว่า “พระราหุลกุมาร”

ในวันที่พระราหุลกุมารประสูตินั้นเจ้าชายสิทธัตถะบรมโพธิสัตว์ได้เสด็จออกทรงผนวช และทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ ปี ก็ได้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ ที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ จากนั้นพระพุทธองค์ ก็ทรงจาริกไปตามคามนิคมต่าง ๆ เพื่อเทศนาสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุอมฤตธรรม ตามสมควรแก่อำนาจวาสนาบารมีแล้วได้เสด็จสงเคราะห์

พระประยูรญาติ ฦ กบิลพัสดุ์บุรี ยังพระประยูรญาติศากยวงศ์ มีพระเจ้า
 สุธโทธนะพุทธบิดาเป็นประธาน ได้ค้ำน้ำอมฤตธรรม จนได้บรรลุลอย
 ภูมิตั้งแต่พระโสคาบันจนถึงพระอรหันต์เป็นจำนวนมาก

ในคราวที่พระบรมศาสดา เสด็จโปรดพระประยูรญาติครั้งนี้ พระราหุล
 กุมาร ก็ได้ติดตามองค์พระบิดาบรรพชาเป็นสามเณร นอกจากนี้ศากย
 กุมารทั้งหลายจากสกุลอื่น ๆ ก็เสด็จออกบวชเป็นจำนวนมาก ครั้นกาล
 ต่อมา พระเจ้าสุทธโทธนะพุทธบิดาเข้าสู่พระปรินิพพานแล้ว จาก
 นั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมี พร้อมด้วยขัตติยนารีชาวศากยะ ๕๐๐
 นาง ก็พากันเสด็จออกบรรพชาในสำนักพระศาสดากันทั้งสิ้น

ทางด้านพระนครกบิลพัสดุ์ ก็ว่างเว้นกษัตริย์ที่จะปกครองดูแล หมู่
 อำมาตย์ราชบุโรหิตทั้งหลายได้ประชุมปรึกษาเห็นพ้องต้องกันได้ทำ
 พิธีราชาภิเษกอัญเชิญเจ้าชายมหานามศากยราช ผู้เป็นพระเชษฐโอรส
 ของพระเจ้าอมิตโทธนะ ขึ้นครองครองราชย์สมบัติในกรุงกบิลพัสดุ์สืบ
 ต่อไป

ฝ่ายพระนางยโสธราพิมพาราชเทวี พระชนนีของพระราหุลกุมาร ทรง
 ว่าเหว่าโศกาครุด้วยพระดำริว่า

“โลกสันนิวาสนี้ มิมีอะไรแน่นอน พระสวามีและลูกน้อยต่างก็ได้เสด็จ
ออกบรรพชา อีกทั้งพระประยูรญาติทั้งชายหญิง ก็พากันออกบวชตาม
เสด็จ เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมีประโยชน์อะไรแก่เราในเพศมารวาส เราควร
สละสมบัติทั้งปวงแล้วออกบวชโดยเสด็จพระภักดาในบัดนี้ จะ
ประเสริฐกว่า”

พระนางจึงเสด็จเข้าไปกราบทูลลาพระเจ้ามahanama แล้วพร้อมด้วย
พระนางรูปนันทาชนบทกัลยาณีและสาวสนมกำนัล รวมประมาณ
๕๐๐ นาง เสด็จไปยังพระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ถวายอัญชลีแล้ว
กราบทูลขออุปสมบท สมเด็จพระบรมศาสดาประทานสงเคราะห์
ด้วยครุธรรม ๘ ประการ

พระนาง ครั้นบวชแล้วได้นามปรากฏว่า “ภักทากัจจานาเถรี” ได้เรียน
พระกรรมฐานในสำนักพระบรมศาสดาแล้วเจริญวิปัสสนา ได้บรรลุ
พระอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ ประการ

เมื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ปรากฏว่าพระเถรีเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ชำนาญในอภิญญาทั้งหลาย นั่งขัดสมาธิครั้งเดียวสามารถระลึกชาติได้
ถึงหนึ่งอสงไขยยิ่งด้วยแสนกัปเมื่อคุณความสามารถปรากฏเช่นนั้น
พระบรมศาสดา ได้ทรงสถาปนาแต่งตั้งพระเถรีนี้ ในตำแหน่ง
เอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีสาวิกาทั้งหลายในฝ่าย ผู้ทรงอภิญญา

พระกิสาคอตมิเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้ทรงจิวรเศร้าหมอง

พระกิสาคอตมิเถรี ถือกำเนิดในสกุลคนเชื้ออยู่ในกรุงสาวัตถี บิดามารดาตั้งชื่อให้นางว่า “คอตมิ” แต่เพราะความที่นางเป็นผู้มีรูปร่างผอมบอบบาง คนทั่วไปจึงพากันเรียกนางว่า “กิสาคอตมิ”

ในกรุงสาวัตถีนั้น มีเศรษฐีคนหนึ่งมีทรัพย์สินเงินทองมากมายถึง ๕๐ โกฏิ แต่ต่อมาทรัพย์เหล่านั้นกลายสภาพเป็นถ่านไปทั้งหมด เศรษฐีจึงเกิดความเสียดายเศร้าโศกเสียใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับ ร่างกายซูบผอมไปจากเดิม มีสหายคนหนึ่งมาเยี่ยมเยียนได้ทราบสาเหตุความทุกข์ของเศรษฐีแล้ว จึงแนะนำอุบายที่จะให้ถ่านเหล่านั้นกลับมาเป็นเงินเป็นทองดังเดิมว่า:

“แนะสหาย ท่านจงนำถ่านทั้งหมดนี้ออกไปวางที่ริมถนนในตลาด ทำทีประหนึ่งว่านำสินค้าออกมาขาย ถ้ามีคนผ่านไปผ่านมาพูดว่า “คนอื่น ๆ เขาขายผ้า ขายน้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น แต่ท่านกลับเงินเอาทองมานั่งขาย”

ถ้าคนที่พูดนั้นเป็นหญิงสาว ท่านก็จงส่งของนางมาเป็นซะไว้ แล้วมอบ
ทรัพย์สินทั้งหมดนั้นให้แก่เธอ ท่านก็จงอาศัยเลี้ยงชีพอยู่กับเธอนั้น แต่ถ้า
คนที่พูดเป็นชายหนุ่ม ท่านก็จงยกธิดาของท่าน ให้แก่เขาแล้วมอบ
ทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่เขาโดยทำนองเดียวกัน

เศรษฐีได้ฟังสหายแนะนำแล้วเห็นดีด้วย จึงทำตามสหายแนะนำทุก
อย่าง ประชาชนที่ผ่านไปผ่านมาต่างก็พูดกันว่า
“คนอื่น ๆ เขาขายผ้า ขายน้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น แต่ท่าน
กลับมานั่งขายถ่าน”

เศรษฐีตอบว่า

“ก็เรามีแต่ถ่านอย่างเดียว สิ่งอื่น ๆ ของเราไม่มี”

วันนั้น นางกิสาโคตมิเดินเข้าไปธุระในตลาดเห็นเศรษฐีแล้วนึกประ
หลายใจจึงถามว่า

“คุณพ่อ คนอื่น ๆ คนอื่น ๆ เขาขายผ้า ขายน้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น
แต่ทำไมคุณพ่อกลับเงินเอาทองมาขายเล่า”

“เงินทองที่ไหนกัน แม่หนู” เศรษฐีกล่าว

“คุณพ่อ ก็ที่กองอยู่นี่ไง” พูดแล้วนางก็กอบเต็มมือให้เศรษฐีดู ทัน
ใดนั้น เศรษฐีก็เห็นถ่านในกำมือของนางกลายเป็นเงินเป็นทองจริง ๆ

จากนั้น เศรษฐีได้สอบถามถึงสถานที่อยู่และตระกูลของนางแล้ว ได้ส่ง
ขอนางมาทำพิธี อาวาหมงคลกับบุตรชายของตนแล้วมอบทรัพย์ ๔๐
โกฏินั้นให้แก่นาง ทรัพย์เหล่านี้ก็กลับเป็นเงินเป็นทองดังเดิม

นางได้อยู่ร่วมกับสามีจนมีบุตรหนึ่งคนในขณะที่บุตรของนางอยู่ในวัย
พอเดินได้เท่านั้นก็ถึงแก่ความตาย นางห้ามมิให้คนนำบุตรของนางไป
เผาหรือไปทิ้งในป่าช้า เพราะนางไม่เคยเห็นคนตาย จึงอุ้มร่างบุตรชายที่
ตายแล้วนั้นเที่ยวเดินตามตามบ้านเรือนต่าง ๆ ว่ามีयरักษาบุตรของ
นางบ้างหรือไม่ คนทั้งหลายพากันคิดว่า

“นางคงจะเป็นบ้า จึงเที่ยวหาयरักษาคนตายให้ฟื้น”

อุบาสกผู้มีปัญญาคนหนึ่งเห็นกริยาของนางแล้วก็คิดว่า

“นางคงจะมีบุตรคนแรกจึงรักบุตรมาก และคงจะไม่เคยเห็นคนตาย จึง
ไม่รู้ว่าความตายเป็นอย่างไร เราควรจะแนะนำทางให้นางดีกว่า”

จึงกล่าวกับนางว่า:

“แม่หนู ฉันเองไม่รู้จักรักษาลูกของเธอหรอก แต่พระสมณโคดม
ขณะนี้ประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน พระองค์ท่านรู้จักรยาที่รักษาลูกของ
เธอได้”

นางรู้สึกดีใจที่ทราบว่ามีคนสามารถรักษาลูกน้องของนางมาให้หายได้

จึงอุ้มลูกน้อยรีบมุ่งหน้าตรงไปยังพระวิหารเซตวัน เข้าไปกราบถวายบังคมพระบรมศาสดาแล้วทูลถามหายาที่จะมารักษาลูกของนางให้หายได้

พระพุทธองค์รับสั่งให้นางไปหาเมล็ดพันธุ์ฝักกาดหีบมือหนึ่ง มาเป็นเครื่องปรุงยา แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเป็นเมล็ดพันธุ์ฝักกาด ที่ได้จากบ้านที่ไม่เคยมีคนตายมาก่อนเท่านั้นจึงสามารถใช้เป็นเครื่องปรุงยาได้

ในดวงจิตของนางคิดว่า ของสิ่งนี้หาไม่ยาก นางอุ้มร่างลูกน้อยเข้าไปในหมู่บ้าน ออกปากขอเมล็ดพันธุ์ฝักกาดตั้งแต่บ้านหลังแรกเรื่อยไปปรากฏว่าทุกบ้านมีเมล็ดพันธุ์ฝักกาดทั้งนั้น แต่พอลมว่าที่บ้านนี้เคยมีคนตายหรือไม่ เจ้าของบ้านต่างก็ตอบเหมือนกันอีกว่า

“ที่บ้านนี้ คนที่ยังเหลืออยู่นี้น้อยกว่าคนที่ตายไปแล้ว”

เมื่อทุกบ้านต่างก็ตอบอย่างนี้นางจึงเข้าใจว่า

“ความตายนั้นเป็นอย่างไร และคนที่ตาย ก็มีใช้ว่าจะตายเฉพาะลูกของเธอเท่านั้น ทุกคนเกิดมาก็ต้องตายเหมือนกันหมด”

นางจึงวางร่างลูกน้อยไว้ในป่าแล้วกลับไปกราบทูลพระบรมศาสดาว่า

“ไม่สามารถจะหาเมล็ดพันธุ์ฝักกาดจากบ้านเรือนที่ไม่เคยมีคนตายได้”
พระพุทธองค์ได้สดับคำกราบทูลของนางแล้วตรัสว่า:

“โคตมิ เธอเข้าใจว่าลูกของเธอเท่านั้นหรือที่ตาย อันความตายนั้นเป็นของธรรมดาที่มีคู่กับสัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลก เพราะว่ามีจักรวาลย่อมจุตคร่าสัตว์ทั้งหมด ผู้มีอัชฌาสัยเต็มเปี่ยมไปด้วยกิเลสตัณหา ให้ลงไป ในมหาสมุทรคือ อบายภูมิ อันเป็นเสมือนว่าห้องน้ำใหญ่ ฉะนั้น” นางได้ฟังพระคำรัสของพระบรมศาสดาจบลงก็ได้บรรลุนิรมลผลดำรงอยู่ในพระโศคาบันแล้วกราบทูลขอบรรพชา พระบรมศาสดารับสั่งให้ไปบรรพชาในสำนักของภิกษุณีสงฆ์ นางบวชแล้วได้นามว่า “กิสาคอตมิเถรี”

วันหนึ่งพระเถรีได้ไปทำความสะอาด โรงอุโบสถ เห็นแสงประทีปที่จุดอยู่ลุกโผลงขึ้นแล้วหรีตงสลับกันไป นางจึงถือเอาดวงประทีปนั้นเป็นอารมณ์ ธรรมเนียมว่า

“สัตว์โลกก็เหมือนกับแสงประทีปนี้ มีเกิดขึ้นและดับไป แต่ผู้ถึงพระนิพพานไม่เป็นเช่นนั้น”

ขณะนั้น พระผู้มีประภาคประทับอยู่ภายในพระคันธกุฎี ทรงทราบด้วยพระญาณว่านางกำลังยึดเอาเปลวดวงประทีปเป็นอารมณ์ธรรมเนียมอยู่นั้น จึงทรงแผ่พระรัศมีไปปรากฏประหนึ่งว่าพระองค์ประทับนั่งตรงหน้าของนางแล้วตรัสว่า:

“อย่างนั้นแหละ โคตมิ สัตว์ทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นและดับไป เหมือนเปลว

ดวงประทีปนี้ แต่ผู้ถึงพระนิพพานแล้ว ย่อมไม่ปรากฏอย่างนั้น ความ
เป็นอยู่แม้เพียงชั่วขณะเดียวของผู้เห็นพระนิพพาน ย่อมประเสริฐกว่า
ความเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้ไม่เห็นพระนิพพานนั้น”

เมื่อสิ้นยุคพระพุทธดำรัส นางก็ได้บรรลุพระอรหัตผล ดำรงตนเป็น
พระเถรีผู้เคร่งครัดในการใช้สอยบริหาร ยินดีเฉพาะผ้าไตรจีวรที่มีสี
ปอน ๆ และเสerahมองเที่ยวไปทุกหนทุกแห่งด้วยเหตุนี้ พระบรม
ศาสดา จึงได้ประทานแต่งตั้งพระเถรีนี้ ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศ
กว่าภิกษุณีสาวิกาทั้งหลายในฝ่าย ผู้ทรงจีวรเสerahมอง

พระสิงคาลมาตาเถรี

เอตทัคคะในฝ่ายผู้พ้นกิเลสด้วยศรัทธา

พระสิงคาลมาตาเถรี เกิดในตระกูลเศรษฐี ในกรุงราชคฤห์ เดิมมีชื่อ
อย่างไรไม่ปรากฏ เมื่อเจริญวัยได้แต่งงานกับชายหนุ่มผู้มีชาติตระกูล
และทรัพย์เสมอกัน อยู่ครองเรือนจนมีบุตรหนึ่งคน บรรดาหมู่ญาติได้
ตั้งชื่อบุตรชายของนางว่า “สิงคาลกุมาร” ด้วยเหตุนี้ ชนทั้งหลายจึง
เรียกนางว่า “สิงคาลมาตา”

สิงคาลกุมาร เมื่อเจริญวัยเติบโตขึ้น เป็นผู้เคร่งครัดในการปฏิบัติไหว้
ทิศทั้ง ๖ เป็นประจำทุกวัน คือ

๑. ทิศเบื้องหน้า (ทิศตะวันออก)
๒. ทิศเบื้องขวา (ทิศใต้)
๓. ทิศเบื้องหลัง (ทิศตะวันตก)
๔. ทิศเบื้องซ้าย (ทิศเหนือ)
๕. ทิศเบื้องล่าง
๖. ทิศเบื้องบน

วันหนึ่ง พระบรมศาสดาเสด็จออกจากพระวิหารเวฬุวันเข้าไป
 บิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ได้ทอดพระเนตรเห็นสิงคาละ ผู้ลุกขึ้นแต่
 เช้าตรู่ มีผมและเสื้อผ้าเปียก กำลังประคองอัญชลีไว้

ทิสทั้ง ๖ อยู่จึงตรัสถามว่า

“สิงคาละ เพราะเหตุไร เธอจึงลุกขึ้นแต่เช้า ทั้งผมและเสื้อผ้าเปียกชุ่มทำ
 การไหว้ทิสทั้ง ๖ อยู่อย่างนี้”

สิงคาลกุมาร กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก่อนที่บิดาของพระพุทธเจ้าจะตายได้สั่งให้ข้า
 พระองค์ไหว้ทิสทั้ง ๖ เหล่านี้ ข้าพระองค์สักการะ เคารพ นับถือ และ
 บูชาคำสั่งของบิดา จึงทำอย่างนี้พระเจ้าข้า”

สิงคาละ ตามธรรมเนียมแบบแผนของพระอริยะนั้น เขาไม่ไหว้ทิส ๖
 กัน อย่างนี้ แต่ทิสทั้ง ๖ ของพระอริยะนั้น คือ

๑. ทิสเบื้องหน้า ได้แก่ มารดาบิดา
๒. ทิสเบื้องขวาง ได้แก่ ครูอาจารย์
๓. ทิสเบื้องหลัง ได้แก่ บุตรภรรยา
๔. ทิสเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย
๕. ทิสเบื้องล่าง ได้แก่ ทาสกรรมกร
๖. ทิสเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์

ซึ่งกุลบุตรจะต้องบำรุงดูแลรักษาและป้องกันตามสมควรแก่ฐานะ และ
 หน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม แล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสพระคาถาภายิต
 ยังสังคาละให้รื่นเริงบันเทิงใจ เกิดศรัทธาเลื่อมใสประกาศตนเป็น
 อุบาสกถึงพระรัตนตรัย เป็นสรณะตลอดชีวิต แล้วเสร็จกลับไปสู่
 พระเวฬุวัน

ต่อมา สิงคาลมاتا หลังจากที่สามีได้ถึงแก่กรรมแล้ว และบุตรชายของ
 นางก็เข้าถึงพระรัตนตรัย นางได้ฟังพระธรรมกถาของพระบรมศาสดา
 แล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใสอย่างแรงกล้า จึงเข้าไปกราบทูลขอบรรพชา
 อุปสมบทในพระพุทธศาสนาต่อพระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์ทรง
 อนุญาตให้ไปบวชในสำนักภิกษุณีสงฆ์ ครั้นบวชแล้วศรัทธาของนาง
 กลับเพิ่มทวียิ่งขึ้น

วันหนึ่ง นางไปยังพระวิหารที่ประทับของพระบรมศาสดาเพื่อฟังธรรม
 เมื่อเห็นพระพุทธองค์เท่านั้น ยังมีทันที่จะเข้าไปกราบถวายบังคม ได้แต่
 ยืนเพ่งมองดูพระสิริสมบัติของพระทศพล อยู่ด้วยกำลังศรัทธาอย่างแรง
 กล้า ขณะนั้น พระบรมศาสดาทรงทราบว่าเป็นผู้ดำรงมั่นในศรัทธา
 จึงตรัสพระธรรมเทศนาอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส แม้นางเองก็
 อาศัยศรัทธาเป็นที่ตั้ง ส่งจิตไปตามกระแสพระธรรมเทศนา ได้บรรลุ

พระอรหันต์ผลในขณะที่ยืนอยู่นั้น

ในสมัยที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเชตะวัน เมื่อทรงสถาปนาภิกษุณีทั้งหลายในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ ได้ทรงสถาปนา พระสิงคาล มาตาเถรี ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีสาวิกาทั้งหลายในฝ่ายศรัทธาวิมุตติ คือ ผู้หลุดพ้นกิเลสด้วยศรัทธา

หนังสือเล่มนี้ พี่เจี๊ยบรวบรวมมาเพื่อให้ทุกท่านที่ไฝ่ธรรม ใฝ่รู้ สามารถดาวโหลดได้ฟรีนะคะ

ส่วนท่านใดที่ต้องการอ่านงานเขียน ที่เป็นนิยายของพี่ หรืออยากจะรู้จักพี่มากกว่านี้ ก็สามารถค้นหาได้ในกูเกิ้ล เพียงคีย์คำว่า “คิตะธารา” ก็จะสามารถเข้าไปทำความรู้จักกับพี่ได้แล้วนะคะ

